

Zbornik sažetaka sa naučno-stručne
konferencije sa međunarodnim učešćem

41. SUSRETI SOCIJALNIH RADNIKA

**SOLIDARNOST U SVETU KOJI SE MENJA:
PERSPEKTIVE I IZAZOVI ZA SOCIJALNI
RAD I SOCIJALNU POLITIKU**

Izdavač

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Beograd, Jove Ilića 165
Telefon: 011/3092-999, faks: 011/2491-501

E-mail: susreti.sr@fpn.bg.ac.rs

Internet prezentacija: <https://www.fpn.bg.ac.rs/susreti-socijalnih-radnika>

Za izdavača:

prof. dr Dragan R. Simić

Glavni i odgovorni urednik:

prof. dr Dragan R. Simić

Naučni odbor

Prof. dr Mira Lakićević, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Srbija

Prof. dr Ana Čekerevac, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Srbija

Prof. dr Nevenka Žegarac, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Srbija

Prof. dr Aleksandar Jugović, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija

Prof. dr Natalija Perišić, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Srbija

Prof. dr Vladimir Ilievski, Filozofski fakultet, Univerzitet “Sv. Kiril i Metodij”, Skoplje, Severna Makedonija

Doc. dr Dragana Štekel, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Srbija

Doc. dr Anita Burgund Isakov, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Srbija

Doc. dr Lucija Vejmek, Pravni fakultet, Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska

Asist. dr Ivana Jakšić, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Srbija

Dizajn:

Danijela Pavlović i Ivana Jakšić

Tiraž: 40

Štampa:

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

ISBN 978-86-6425-085-6

jun 2021. godine

SADRŽAJ

PLENARNI PANEL.....	3
Vesna Leskošek SOCIJALNI RAD U VREME PANDEMIJE COVID-19 U SLOVENIJI.....	4
Nevenka Žegarac LJUDSKA PRAVA, ANTI-OPRESIVNA PRAKSA I ETIČKO PONAŠANJE: GLOBALNI I LOKALNI IZAZOVI ZA SOCIJALNI RAD U DOBA PANDEMIJE.....	5
SISTEMI PODRŠKE PORODICAMA U PROCESIMA PROMENA	6
Sanja Polić Penavić, Miljana Marić Ognjenović i Nevenka Žegarac PODRŠKA PORODICI I POZITIVNOM RODITELJSTVU: PROGRAMI OBUKE ZA PROFESIONALCE U SISTEMU SOCIJALNE ZAŠTITE	7
Anida Dudić-Sijamija PORODIČNI I BRAČNI ODNOSI U BOSNI I HERCEGOVINI U DOBA PANDEMIJE COVID-19 I NUŽNOST SISTEMSKE PODRŠKE	8
Jelena Tanasijević, Nikola Tanasković i Marija Nijemčević Popovski PROGRAM PODRŠKE PORODICAMA U KRIZI – REZULTATI PROCENE UTICAJA NA KVALITET ŽIVOTA DETETA I PORODICE	9
Miljana Marić Ognjenović, Sanja Polić Penavić i Nevenka Žegarac PODRŠKA POZITIVNOM RODITELJSTVU: USLUGE NEVLADINIH ORGANIZACIJA U BEOGRADU I NOVOM SADU.....	10
Ivana Jakšić, Smiljana Jošić i Zoran Vesić ŠKOLE RODITELJSTVA KAO PODRŠKA RANOM RODITELJSTVU U SRBIJI.....	11
Teodora Hrnjaković POVREMENI PORODIČNI SMEŠTAJ: SISTEMI PODRŠKE PORODICAMA U PROCESIMA PROMENA 12	
PROMOVISANJE VREDNOSTI ŽIVOTA U ZAJEDNICI: OD PRAVA DO REALNOSTI	13
Dejan Pavlović, Milica Ružičić-Novković i Jelena Sokref ODGOVOR NA KRIZU PRAVA NA SAMOSTALAN ŽIVOT NASTALU USLED PANDEMIJE COVID-1914	
Nataša Milošević i Snežana Simović Draganić ODGOVOR SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE NA PRAVA I POTREBE OSOBA SA MENTALNIM SMETNJAMA U SRBIJI – STANJE I PERSPEKTIVE	15
Snežana Simović Draganić IZAZOVI I PERSPEKTIVE ZAŠTITE MENTALNOG ZDRAVLJA STANOVNIŠTVA SRBIJE U USLOVIMA PANDEMIJE COVID-19.....	16
Zoran Mandić i Marija Cucin STANOVANJE UZ PODRŠKU: STVARANJE USLOVA ZA SAMOSTALAN ŽIVOT OD MOGUĆNOSTI DO REALNOSTI.....	17
PROFESIJA I PRAKSA SOCIJALNOG RADA KAO ODGOVOR NA VIŠESTRUKI KRIZE	18
Iva Branković, Živorad Gajić, Vesna Trbović i Ljubica Kuridža PROFESIONALNA SOLIDARNOST KAO NAČIN ZA OČUVANJE PROFESIONALNOG IDENTITETA SOCIJALNIH RADNIKA U SRBIJI.....	19
Miona Gajić i Dijana Janković PROFESIONALNI IDENTITET I MEDIJSKA SLIKA SOCIJALNE ZAŠTITE U REPUBLICI SRBIJI	20

Marija Petrović UTICAJ MEDIJA NA SOCIJALNI RAD U REPUBLICI SRBIJI	21
Gordana Marčetić Radunović, Slavica Milojević i Ivana Seratlić FPN KONEKTAS – INTERAKTIVNA ONLAJN PLATFORMA STUDENATA I PRAKTIČARA SOCIJALNOG RADA U SRBIJI I U REGIONU	22
Ana Palik REFLEKSIJA U SOCIJALNOM RADU OD POČETKA PANDEMIJE U SRBIJI I U SVETU	23
MIGRANTI KAO VULNERABILNA DRUŠTVENA GRUPA U PROCESIMA DRUŠTVENIH TRANSFORMACIJA	24
Violeta Marković i Natalija Perišić RAZVIJANJE INOVATIVNIH SOCIJALNIH USLUGA ZA DECU MIGRANTE – IZAZOV ZA SOCIJALNI RAD ZASNOVAN NA LJUDSKIM PRAVIMA	25
Anita Burgund Isakov i Nevenka Žegarac KO-KREACIJA ZNANJA U KONSULTACIJAMA SA DECOM U POKRETU	26
Marina Kondač i Anna Berešova SINDROM IZGARANJA KOD STRUČNIH RADNIKA ZA PODRŠKU EKONOMSKIM MIGRANTIMA U SLOVAČKOJ REPUBLICI	27
Miroslav Jovanović ULOGA STRUČNIH RADNIKA U PRIHVATILIŠTU ZA ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA.....	28
KARAKTERISTIKE PORODICE U KRIZI.....	29
Dijana Pešić NENASILJE KAO OKVIR VASPITANJA DECE	30
Mirjana Mitić, Dijana Malbaša i Tanja Ignjatović BEZBEDAN KONTAKT DECE SA OCEM KOJI JE NASILAN PREMA NJIHOVOJ MAJCI – KAKVA JE REALNOST I ŠTA JE POTREBNO MENJATI	31
Sabira Gadžo Šašić KARAKTERISTIKE FUNKCIONISANJA PORODICA DECE SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U VREME KRIZA	32
Ankica Simona Kovačević IZAZOVI SOCIJALNE INKLUZIJE DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU	33
Jasna Hrnčić i Marija Vučinić Jovanović ZAUSTAVLJANJE TRANSGENERACIJSKOG PRENOŠENJA DISFUNKCIONALNIH PORODIČNIH OBRAZACA NA DECU I MLADE SA ANTISOCIJALNIM PONAŠANJEM	34
Bogdan Uzelac DEFINISANJE I IMPLEMENTACIJA POZICIJE STRUČNOG SARADNIKA U OBLASTI PODRŠKE DECI U UČENJU U USLUZI SOCIJALNE ZAŠTITE PORODIČNI SARADNIK U BAČKOJ TOPOLI	35
SOCIJALNE POLITIKE I SOCIJALNI RAD – KA PARADIGMI OSNAŽIVANJA I SOLIDARNOSTI	36
Vesna Trbović SOLIDARNOST U DRUŠTVENOM SISTEMU NEJEDNAKOSTI I NEPRAVDE.....	37
Dragana Stöckel SUICID I PANDEMIJA: IZMEĐU STRAHA, PORODIČNOG NASILJA I USAMLJENOSTI	38

Emina Borjanić Bolić i Uroš Rajaković SOCIJALNI RADNICI I KONCEPT LIČNOG OPORAVKA U MENTALNOM ZDRAVLJU	39
Natalija Perišić i Suzana Mihajlović Babić POTREBE I MOGUĆNOSTI UNAPREĐENJA PROGRAMA NOVČANE SOCIJALNE POMOĆI U SRBIJI.	40
Svjetlana Ninković ZLOSTAVLJANJE UČENIKA I ULOGA SOCIJALNOG RADNIKA U ŠKOLI	41
ODGOVORI USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE NA COVID-19 KRIZU	42
Vedrana Lacmanović i Anja Zečević MAPIRANJE ZAKONOM DEFINISANIH USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE U REPUBLICI SRBIJI ZA ŽENE I DECU ŽRTVE NASILJA U PORODICI I NJIHOVO RAZMATRANJE U KONTEKSTU ODGOVORA NA KRIZNU SITUACIJU IZAZVANU KORONA VIRUSOM	43
Bojana Pucarević i Ljiljana Skrobić KONTAKTI DECE SA RODITELJIMA LIŠENIM SLOBODE – IZAZOVI TOKOM PANDEMIJE COVID-19	44
Jelena Birmančević i Danijela Pavlović OD DANAS DO SUTRA: RADNI USLOVI NEFORMALNIH SAKUPLJAČA SEKUNDARNIH SIROVINA U USLOVIMA COVID-19 KRIZE	45
Daliborka Komlenić i Nenad Ivanišević UTICAJ KORONA VIRUSA NA MENTALNO STANJE STARIJIH OSOBA	46
Suzana Mihajlović Babić i Danijela Pavlović PODRŠKA CIVILNOG SEKTORA RANJIVIM DRUŠTVENIM GRUPAMA TOKOM PANDEMIJE COVID- 19 U SRBIJI	47
STARI KAO VULNERABILNA DRUŠTVENA GRUPA U PROCESIMA DRUŠTVENIH TRANSFORMACIJA	48
Nusreta Salić, Erna Lučić i Samila Ramić SOCIJALNA PODRŠKA KROZ PERCEPCIJU STARIJIH OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI	49
Miloš Kostić SISTEMSKI PRISTUP U RADU SA STARIJIM OSOBAMA	50
Milica Glišić i Violeta Marković ODGOVOR SISTEMA NA KRIZNU SITUACIJU – ORGANIZACIJA RADA U DOMOVIMA ZA SMEŠTAJ ODRASLIH I STARIJIH U SRBIJI ZA VREME VANREDNOG STANJA IZAZVANOG PANDEMIJOM COVID-19.....	51
Olga Nikolić USTANOVA „PRIHVATILIŠTE ZA ODRASLA I STARA LICA“ U DOBA KORONE – ODGOVOR NA IZAZOVE	52
Gordana Šarčević i Daliborka Komlenić UTICAJ MEDIJA NA POJAVU PANIČNOG PONAŠANJA KORISNIKA USLUGA DOMSKOG SMEŠTAJA	53

Poštovane kolegice i kolege,

dragi prijatelji,

Uprava Fakulteta političkih nauka i Odeljenje za socijalnu politiku i socijalni rad ponosni su na Susrete socijalnih radnika, koji se ove godine održavaju već četrdeset prvi put na Fakultetu.

Svet u kome živimo suočava se sa više globalnih kriza, od kojih svaka osporava ili testira državne politike, zajednice, porodice i pojedince. Sve ove velike promene, posmatrane kroz prizmu koncepta „crnog labuda“ (Taleb, 2007), odnosno serije nepredvidivih događaja koji potencijalno mogu da izazovu mnogo različitih društvenih kriza i implikacija, proizvele su brojne negativne posledice velikih razmera i veoma nepovoljne projekcije. One su stavile sve društvene sisteme i vlade pred brojne izazove, ali istovremeno nametnule potrebu za modifikacijom postojećih i kreiranjem novih politika, programa i mera za prevazilaženje kriza. Stoga su koncepti poput zajednice i solidarnosti važniji nego ikada ranije za socijalnu politiku i socijalni rad u eri višestrukih kriza, socijalnog isključivanja i društvene nejednakosti. Na značaj ovih koncepata ukazuje i trenutna (zdravstvena) kriza izazvana pandemijom virusa COVID-19. Iako su se pristupi i odgovori na pandemiju razlikovali globalno i nacionalno, nesumnjivo je da su oni umnogome uticali na način života svakog pojedinca, ali i na način na koji brinemo o onima koji se nalaze na marginama društva i koji su najugroženiji. I u ovoj krizi, kao i u svakoj prethodnoj, najvulnerabilnije zajednice, društvene grupe i pojedinci su istovremeno najviše pogođeni krizom i osećaju višestruke posledice najvećih razmera. Ove grupe su najčešće istovremeno i korisnici usluga socijalne zaštite, sistema koji je, pored zdravstvenog, jedan od ključnih za obezbeđivanje dobrobiti ljudi. Iako se ovi sistemi gotovo uvek suočavaju sa brojnim izazovima, oni su u periodima kriza i društvenih promena još intenzivnije naglašeni.

Danas ćemo kroz dva plenarna izlaganja istaknutih stručnjakinja i još 40 prezentacija ukazati na solidarne, inkluzivne i pravične odgovore u praksi socijalnog rada i socijalne politike. Nadamo se da ćemo time nastaviti dobru tradiciju i osvetliti doprinos socijalnih radnika našem društvu.

S poštovanjem,

Odeljenje za socijalnu politiku i socijalni rad

09:00 – 09:30	OTVARANJE SKUPA I POZDRAVNA REČ
	<p>Prof. dr Dragan Simić <i>Dekan, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka</i></p> <p>Prof. dr Natalija Perišić <i>Šefica Odeljenja za socijalnu politiku i socijalni rad, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka</i></p> <p>Slavica Milojević <i>Rukovoditeljka sektora za informisanje, promociju i podršku, Zavod za socijalnu zaštitu Republike Srbije</i></p> <p>Jovana Jakovljević <i>Predsednica Unije studenata socijalne politike i socijalnog rada</i></p>
09:30 – 11:00	PLENARNI PANEL I DISKUSIJA
	<p>Socijalni rad u vremenu pandemije COVID-19 u Sloveniji</p> <p>Prof. dr Vesna Leskošek <i>Univerzitet u Ljubljani – Fakultet za socijalni rad</i></p> <p>Ljudska prava, anti-opresivna praksa i etičko ponašanje: globalni i lokalni izazovi za socijalni rad u doba pandemije</p> <p>Prof. dr Nevenka Žegarac <i>Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka</i></p>
11:00 – 11:30	PAUZA
11:30 – 13:15	PARALELNE SESIJE 1 – 4
13:30 – 15:15	PARALELNE SESIJE 5 – 8

PLENARNI PANEL

Prof. dr Vesna Leskošek

Vesna Leskošek je redovna profesorica na Univerzitetu u Ljubljani, Fakultetu za socijalni rad i članica istraživačke grupe na Fakultetu društvenih nauka. Bila je dekanica Fakulteta za socijalni rad od 2015. do 2019. godine. Predaje kurseve o rodu i nasilju, režimima staranja i društvenim pokretima. Njena glavna istraživačka interesovanja su u oblastima siromaštva, socijalne nejednakosti, države blagostanja i pola. Koordinisala je nekoliko međunarodnih projekata o siromaštvu i ženama i postupala u svojstvu nezavisne nacionalne ekspertkinje za siromaštvo i socijalno isključivanje u Generalnoj direkciji za zapošljavanje i socijalno uključivanje Evropske komisije (2004-2010).

Prof. dr Nevenka Žegarac

Nevenka Žegarac je redovna profesorica i rukovoditeljka MA programa socijalnog rada na Odeljenju za socijalnu politiku i socijalni rad Univerziteta u Beogradu – Fakulteta političkih nauka. Predaje socijalni rad sa pojedincem, socijalni rad sa decom i mladima, vođenje slučaja i kvalitativne pristupe u istraživanju socijalnog rada. Ima više od 20 godina iskustva u konsultantskim poslovima u regionu Zapadnog Balkana sa brojnim vladinim i međunarodnim organizacijama poput UNICEF-a, Save the Children, Terre de Homes, IOM-a, UNDP-a i ILO-a. Trenutno vodi projekat „Ko-stvaranje znanja i izgradnja stručnosti za zaštitu dece pogođene migracijama i prisilnim raseljavanjem – izrada kurikuluma“.

SOCIJALNI RAD U VREME PANDEMIJE COVID-19 U SLOVENIJI

Uprkos znanjima i iskustvima socijalnih radnika da postupaju u vanrednim situacijama, nedavne studije pokazale su da ih je pandemija COVID-19 zatekla nespremne, ali i da je došlo do određenih poboljšanja u njihovom radu, uporedo sa napredovanjem pandemije. Spremnost socijalnih radnika na prilagođavanje novim situacijama i izazovima varirala je od zemlje do zemlje i zavisila od strukturnih (političkih – makro) i organizacionih (organizacije socijalne zaštite – mezo) mera, kao i ličnih / profesionalnih (socijalni radnici – mikro) uverenja, veština i znanja. Glavno istraživačko pitanje u ovom radu je kako se tri navedena nivoa ukrštaju i kako utiču na svakodnevni rad socijalnih radnika u slovenačkim centrima za socijalni rad, a u svrhu pronalaženja odgovora na to, šta su specifični i inovativni pristupi u bavljenju ovim izazovom.

U tu svrhu, sprovedeno je istraživanje u kom je primenjen *mix-method* za dobijanje podataka: u prvom talasu pandemije (proleće 2020. godine), 11 socijalnih radnica vodilo je dnevnike, a u drugom talasu (jesen 2020. i zima 2021. godine), sprovedeno je 16 polustrukturisanih intervjua i kreirana je onlajn anketa, na koju su dobijena 294 popunjena upitnika.

Rezultati pokazuju značajne razlike između prvog i drugog talasa pandemije. U prvom talasu, socijalni rad je u velikoj meri zavisio od uputstava vlade i medicinskih stručnih grupa, što je dovelo do ograničenja u kontaktima sa korisnicima usluga, izazivajući ozbiljne etičke i profesionalne dileme. Kako je epidemija prešla u drugi talas, socijalne službe i socijalni radnici postali su fleksibilniji i inovativniji u odgovorima na potrebe korisnika usluga. Normativni okvir odredio je organizaciju socijalnih službi, ali je bio važan način na koji je rukovodstvo reagovalo na definisani okvir i kako je svaki socijalni radnik postupao u svakodnevnoj praksi.

Ključne reči: pandemija, socijalni rad, socijalni radnici, socijalne službe, korisnici.

LJUDSKA PRAVA, ANTI-OPRESIVNA PRAKSA I ETIČKO PONAŠANJE: GLOBALNI I LOKALNI IZAZOVI ZA SOCIJALNI RAD U DOBA PANDEMIJE

Globalizacijski procesi, naročito globalizacija lokalnih socijalnih problema i slabljenje nacionalnih sistema socijalne sigurnosti i zaštite, provociraju redefinisavanje osnovnih postavki socijalnog rada, kako bi on zadržao suštinsku posvećenost ljudskim pravima, socijalnoj pravdi, društvenoj odgovornosti i uvažavanju različitosti. Razmatranje implikacija globalnih i lokalnih izazova i novih pretnji dobrobiti pojedincima, porodicama i zajednicima u doba pandemije na socijalni rad, nastoji da ocrtta nove strategije i pristupe za profesiju.

Anti-opresivni socijalni rad bavi se društvenim podelama i strukturnim nejednakostima na različitim nivoima prakse. Cilj je promena struktura i postupaka pružanja usluga putem makrosistemskih promena na pravnom i političkom nivou. Socijalni rad nije neutralna pomagačka profesija, već oslikava, reprodukuje, generiše i/ili konvertuje političke procese. Samo-refleksija i konstantna analiza sredinskih uticaja i društvenih okolnosti su vitalne komponente anti-opresivne prakse socijalnog rada. To je poseban izazov u vreme sveopšte nesigurnosti, slabljenja demokratskih institucija i ciničnog redefinisavanja ljudskih prava u praksi, zakonima i politikama.

Suštinska vrednost socijalnog rada je posvećenost fer, prilagođenom i pravednom postupanju prema pojedincima i grupama kojima služi – posebno onima koji su izloženi najpogubnijim uticajima postojećih socijalnih struktura i sistema u situacijama globalnih zdravstvenih (i drugih) pretnji. Za socijalni rad ovo se često definiše kao obaveza prema socijalnoj pravdi – kao motivaciji i pokriću. Druga ključna vrednost – posvećenost razumevanju ljudskih stanja i potreba u kontekstu okruženja, ekoloških pretnji i katastrofa i nedostupnih javnih dobara je profesionalni izazov za preispitivanje profesionalnih znanja i veština za odgovor na međusobnu povezanost ljudi i okruženja. Posvećenost socijalnoj i političkoj promeni, kao treća etička osa socijalnog rada, treba da obezbedi da svi sistemi doprinose jednakom pristupu resursima za zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba.

Konvencionalni pristupi razmišljanju, opažanju i delovanju u socijalnom radu, često su usmereni na individualno i lokalno (poznato, drago, *'moje'*), dok su veliki delovi 'šire' slike suštinski zanemareni. Stoga je neophodno praktično, istraživačko i teorijsko produblјivanje tradicionalnog gledišta zajednice kao skupa/skupova pojedinaca u državama. Najbolja i buduća praksa socijalnog rada prepoznaje međuzavisnost ljudi i okruženja, nacionalnih država i globalnih dobara, prava pojedinaca i kolektiva, sa fokusom na ljudska prava, gde se uspostavljaju specifične smernice za praksu u pogledu različitosti i međusobne povezanosti. Istovremeno, izazovi do sada neviđenih iskustava i mera za regulisanje pandemije provociraju temeljne vrednosti i dostignuća socijalnog rada i zahtevaju preispitivanje, nove strategije i koalicije.

Ključne reči: ljudska prava, solidarnost, socijalni rad, etičnost.

1. **Podrška porodici i pozitivnom roditeljstvu: programi obuke za profesionalce u sistemu socijalne zaštite**
Sanja Polić Penavić, Miljana Marić Ognjenović i Nevenka Žegarac
2. **Porodični i bračni odnosi u Bosni i Hercegovini u doba pandemije COVID-19 i nužnost sistemske podrške**
Anida Dudić-Sijamija
3. **Program podrške porodicama u krizi – rezultati procene uticaja na kvalitet života deteta i porodice**
Jelena Tanasijević, Nikola Tanasković i Marija Nijemčević Popovski
4. **Podrška pozitivnom roditeljstvu: usluge nevladinih organizacija u Beogradu i Novom Sadu**
Miljana Marić Ognjenović, Sanja Polić Penavić i Nevenka Žegarac
5. **Škole roditeljstva kao podrška ranom roditeljstvu u Srbiji**
Ivana Jakšić, Smiljana Jošić i Zoran Vesić
6. **Povremeni porodični smeštaj: sistemi podrške porodicama u procesima promene**
Teodora Hrnjaković

Sanja Polić Penavić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Miljana Marić Ognjenović
Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet
Nevenka Žegarac
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

PODRŠKA PORODICI I POZITIVNOM RODITELJSTVU: PROGRAMI OBUKE ZA PROFESIONALCE U SISTEMU SOCIJALNE ZAŠTITE

Podrška porodici i pozitivnom roditeljstvu značajna je za unapređenje resursa i kompetencija roditelja za odgajanje, vaspitanje, zaštitu zdravlja, dobrobiti i prava dece. Cilj rada je prikaz znanja i veština za podršku porodici i pozitivnom roditeljstvu, dostupnih profesionalcima putem akreditovanih programa obuke u socijalnoj zaštiti u Republici Srbiji. Programi su mapirani iz kataloga akreditovanih programa obuke o podršci porodici na platformi Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu metodom slučajnog uzorkovanja. Analizirano je 15 od 37 rezimea programa korišćenjem desk analize. U radu se daje prikaz znanja i veština koje programi razvijaju i diskutuju se u svetlu savremenih teorijskih pristupa i istraživanja. Pokazalo se da postoje programi usmereni na sticanje znanja i veština profesionalaca za unapređenje kompetencija roditelja (hranitelja, usvojitelja, staratelja i bioloških roditelja) suočenih sa različitim izazovima u porodici. Takođe, realizovanje programa je grupno u različitom vremenskom trajanju, od 6 do 40 sati. Za većinu analiziranih programa nedostaju transparentni podaci o načinu prenošenja znanja i veština profesionalcima, korišćenim tehnikama obučavanja i monitoringu. Podaci o broju obučanih profesionalaca i rađenim evaluacionim studijama o efektima programa aktuelno nisu dostupni.

Zaključak je da programi nude širok spektar opštih znanja i veština za rad sa porodicama, dok su specifična znanja i veštine za pružanje podrške i jačanje kompetencija roditelja za pozitivno roditeljstvo skromna. Kako bi se organizovala i pružila kvalitetna podrška porodici i roditeljskim kompetencijama potrebno je razviti nove programe obuke koji će profesionalcima uz savremena znanja ponuditi i repertoar konkretnih veština.

Ključne reči: programi obuke, socijalna zaštita, podrška porodici i pozitivnom roditeljstvu, znanja i veštine profesionalaca, kompetencije roditelja.

PORODIČNI I BRAČNI ODNOSI U BOSNI I HERCEGOVINI U DOBA PANDEMIJE
COVID-19 I NUŽNOST SISTEMSKE PODRŠKE

Porodica i brak, iako najintimnije forme života, neodvojivi su od društvene stvarnosti i nisu imuni na društvene procese. Mnoga istraživanja i medijski izveštaji govore da su kvalitet i stabilnost bračnih odnosa u vreme pandemije COVID-19 ozbiljno narušeni. Statistički podaci širom sveta ukazuju na povećan trend razvoda (tzv. korona-razvoda), ali i na povećan procenat nasilja u porodičnim i partnerskim odnosima. Stoga su se kroz istraživanje nastojali ispitati porodični i bračni odnosi u bosanskohercegovačkom društvu u vreme pandemije COVID-19, te promene nastale u kvalitetu i stabilnosti partnerskih relacija. U istraživanju je učestvovalo N= 717 partnera iz Bosne i Hercegovine. Podaci iz istraživanja dobijeni posredstvom anketnog upitnika ukazuju da je pandemija narušila kohezivnost u bračnom odnosu, s jedne strane i povećala stepen konfliktnosti, s druge strane. Stres, strah od neizvesnosti, narušen životni standard i pogoršan socio-ekonomski status kao posledice pandemije, ugrozili su bračnu stabilnost i negativno delovali na bračni kvalitet.

Rezultati istraživanja, kao i promene nastale u porodičnom i bračnom odnosu u vreme pandemije ukazuju da su potrebne hitne mere i pomoć u očuvanju bračne zajednice u vidu sistemske stručne pomoći i savetodavnog rada sa (bračnim) partnerima.

Ključne reči: porodični i bračni odnosi, pandemija, promene u partnerskim relacijama, sistemska stručna podrška, Bosna i Hercegovina.

Jelena Tanasijević
Fondacija SOS Dečija sela Srbija i
Univerzitet Singidunum – Fakultet za medije i komunikacije
Nikola Tanasković
Fondacija SOS Dečija sela Srbija
Marija Nijemčević Popovski
Fondacija SOS Dečija sela Srbija

PROGRAM PODRŠKE PORODICAMA U KRIZI – REZULTATI PROCENE UTICAJA NA KVALITET ŽIVOTA DETETA I PORODICE

Aktuelni društveni trendovi koji podrazumevaju višedecenijsku društvenu, ekonomsku i političku krizu na našim prostorima ostavili su snažan uticaj na život savremene porodice. Transformacija porodičnog modela, kao i roditeljstva, uz ponovno vraćanje na prevaziđene forme usled društvenih okolnosti, umnogome otežava funkcionisanje porodice, a posledice direktno pogađaju njene najranjivije članove. Sistemski definisana podrška u cilju prevencije i podrške porodicama je izostala, bez mnogo mogućnosti za unapređenje postojećih i razvijanje novih usluga i servisa za podršku.

Cilj ovog rada jeste ispitivanje kvalitativnih promena koje se kroz korišćenje usluge programa jačanja porodica u riziku mogu postići, a čiji su krajnji korisnici deca. U sistemu socijalne zaštite u Srbiji nedostaju različiti servisi i usluge koji bi omogućili kontinuiranu podršku porodicama koje su u riziku od izdvajanja dece. S druge strane potrebno je kontinuirano unapređivati znanja i veštine profesionalaca kako bi unapredili metodologiju rada i kroz to obezbedili veću zastupljenost preventivnih aktivnosti umesto intervencija usmerenih na posledice.

Rezultati istraživanja sprovedenog za potrebe rada pokazuju da su ovakvi programi višestruko korisni kako za same porodice, tako i za širu društvenu zajednicu. Kroz intervencije ovog tipa smanjuje se rizik od izdvajanja dece iz porodice i jačaju kapaciteti roditelja da dugoročno brinu o svojoj deci. S druge strane ovakvim pristupom prevenira se njihov ulazak i dugoročno zadržavanje u sistemu socijalne zaštite, a kroz to se smanjuju ekonomski izdaci koje sa sobom nosi alternativna briga dece bez roditeljskog staranja. Istovremeno, u periodu aktuelne pandemije potreba za programima ove vrste je još izraženija.

Ključne reči: porodica, sprečavanje izdvajanja dece, preventivni programi.

Miljana Marić Ognjenović
Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet
Sanja Polić Penavić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Nevenka Žegarac
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

PODRŠKA POZITIVNOM RODITELJSTVU: USLUGE NEVLADINIH ORGANIZACIJA U BEOGRADU I NOVOM SADU

Koncept pozitivnog roditeljstva obuhvata kompetencije roditelja/staratelja zasnovane na najboljim interesima deteta, uključujući prepoznavanje, adekvatno i uvremeno odgovaranje na potrebe deteta, kreiranje sigurnog i bezbednog okruženja i prilika za učenje i istraživanje. Potreba za podrškom roditeljskim kompetencijama naročito dolazi do izražaja u kriznim situacijama, kao što je pandemija, s obzirom da se u porodicama dešavaju mnoge promene na više nivoa istovremeno.

Cilj ovog rada je prikaz usluga podrške pozitivnom roditeljstvu koje pruža nevladin sektor u Beogradu i Novom Sadu. Za analizu jedanaest programa usluga, mapiranih pretraživanjem na platformi Google-a, prema ključnim rečima „podrška roditeljstvu“ korišćena je desk analiza. Na osnovu korišćenih indikatora dobijeni su rezultati da nevladin sektor na teritoriji Beograda i Novog Sada realizuje usluge pozitivnog roditeljstva koje za cilj imaju jačanje i razvoj kompetencija roditeljstva, a obuhvataju veštine za prepoznavanje i odgovaranje na potrebe deteta, razvoj odnosa roditelj/staratelj – dete, pozitivno vaspitanje i disciplinovanje, kao i stimulaciju razvoja deteta, najčešće korišćenjem informisanja i edukovanja. Usluge se uglavnom realizuju u grupi roditelja/staratelja u trajanju od nekoliko nedelja, sadrže edukativni i iskustveni deo, dok se intenzivnije intervencije često ne koriste. Za najveći broj usluga nisu rađene evaluacione studije i nema dostupnih podataka o broju korisnika koji su koristili uslugu.

Zaključak je da se u okviru nevladinog sektora teži realizovanju praksi u skladu sa socijalnim politikama i značaju koje pozitivno roditeljstvo ima za razvoj deteta i blagostanje čitave porodice. Međutim, nedostaju kontinuirani monitoring i evaluacija usluga, kao i praksa zasnovana na dokazima.

Ključne reči: pozitivno roditeljstvo, programi podrške roditeljstvu, nevladin sektor, veštine roditeljstva.

Ivana Jakšić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Smiljana Jošić
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd
Zoran Vesić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

ŠKOLE RODITELJSTVA KAO PODRŠKA RANOM RODITELJSTVU U SRBIJI

Na teritoriji Republike Srbije dostupni su različiti pripremni programi za tranziciju u roditeljstvo i kompetentno obavljanje roditeljske uloge tokom prvih godina detetovog života, popularno nazvani škole roditeljstva. Ovi programi realizuju se pri državnim domovima zdravlja, privatnim bolnicama, nevladinim organizacijama i privatnim kompanijama. Mali broj istraživanja bavio se deskripcijom i evaluacijom škola roditeljstva u Srbiji.

Cilj ovog istraživanja bio je da ispita učestalost pohađanja, karakteristike i zadovoljstvo školama roditeljstva među roditeljima dece ranog uzrasta (0-3 godina) u Srbiji. Primenom onlajn upitnika ispitano je 1409 roditelja (84% majki), od čega 45% sa teritorije Beograda. Trećina roditelja iz uzorka pohađala je neku od škola roditeljstva (36% majki i 17% očeva). Najposećenije su besplatne škole roditeljstva pri državnim domovima zdravlja (89%). Najveći broj škola roditelje edukuje u domenu pripreme za porođaj i zadovoljenja fizioloških potreba deteta (90% škola), dok se znatno ređe obrađuju teme u oblasti mentalnog zdravlja roditelja, pozitivne rane roditeljske prakse i rani psihološki razvoj deteta (65% škola). Škole roditeljstva procenjene su kao četvrti najznačajniji izvor podrške u ranom roditeljstvu, nakon partnera/ke, roditelja i pedijatra/ice, a ispred patronažne službe, literature, medijskih i onlajn sadržaja, prijatelja i rođaka. Roditelji koji su pohađali škole roditeljstva imali su nešto više postignuće na testu znanja o ranom razvoju dece ($F(1,671) = 18.60, p < .01, \eta^2 = .03$). Ipak, pohađanje nije uticalo na njihovu roditeljsku samoeфикаsnost i zadovoljstvo roditeljstvom. Nalazi ukazuju na potrebu za povećanjem dostupnosti i promocijom škola roditeljstva sa ciljem uključivanja većeg broja majki i očeva, kao i proširenjem ponude tema koje se obrađuju.

Ključne reči: škole roditeljstva, podrška roditeljstvu, rani razvoj, rano roditeljstvo.

POVREMENI PORODIČNI SMEŠTAJ: SISTEMI PODRŠKE PORODICAMA U PROCESIMA PROMENA

Povremeni porodični smeštaj predstavlja uslugu socijalne zaštite namenjenu porodicama koje brinu o deci sa smetnjama u razvoju u cilju prevencije izmeštanja deteta i socijalne deprivacije porodice. Istraživanje sprovedeno od strane Centra za porodični smeštaj i usvojenje Novi Sad o zadovoljstvu korisnika i direktnih pružaoca usluge ukazuje na potencijale i pozitivna iskustva u pružanju povremenog porodičnog smeštaja. Rezultati pokazuju da usluga ima značajne efekte na porodice u kojima žive deca sa smetnjama u razvoju, te da postoji potreba da se usluga kontinuirano razvija. Ograničenja za pružanje usluge tiču se nedostatka precizno definisanih i usluzi prilagođenih standarda budući da je, u aktuelnom normativnom okviru, usluga prepoznata kao vrsta porodičnog smeštaja, te se time primenjuju i jednaki standardi.

Cilj rada jeste da se kroz preporuke za unapređenje ove inovativne i nedovoljno zastupljene usluge utiče na akademsku i širu društvenu zajednicu u podsticanju i promovisanju povremenog porodičnog smeštaja kao socijalne usluge u zajednici značajne za održivost porodičnog sistema. U procesima promena, kada se svet suočava sa nizom nepredviđenih okolnosti i višestrukih kriza, očuvanje porodice predstavlja izazov za praksu socijalnog rada. Korak u unapređenju inkluzivne prakse za decu sa smetnjama u razvoju i njihovo okruženje jeste povremeni porodični smeštaj kao mogućnost za revitalizaciju porodičnog jedinstva i negovanje jednakosti prava deteta na život u porodici.

Ključne reči: porodični smeštaj, porodica, dečija zaštita, inkluzija, prava deteta.

SESIJA 2**PROMOVISANJE VREDNOSTI ŽIVOTA U ZAJEDNICI: OD
PRAVA DO REALNOSTI**

Moderatorka: Doc. dr Dragana Stöckel

1. **Odgovor na krizu prava na samostalan život nastalu usled pandemije COVID-19**
Dejan Pavlović, Milica Ružičić-Novković i Jelena Sokreč
2. **Odgovor sistema socijalne zaštite na prava i potrebe osoba sa mentalnim smetnjama u Srbiji – stanje i perspektive**
Nataša Milošević i Snežana Simović Draganić
3. **Izazovi i perspektive zaštite mentalnog zdravlja stanovništva Srbije u uslovima pandemije COVID-19**
Snežana Simović Draganić
4. **Stanovanje uz podršku – stvaranje uslova za samostalan život od mogućnosti do realnosti**
Zoran Mandić i Marija Cucin

Dejan Pavlović
Visoka škola zdravstva i socijalnog rada „Sveta Elizabeta“, Bratislava, Slovačka
Milica Ružičić-Novković
Jelena Sokref
Centar „Živeti uspravno“

ODGOVOR NA KRIZU PRAVA NA SAMOSTALAN ŽIVOT NASTALU USLED PANDEMIJE COVID-19

Rad predstavlja analizu događaja, međunarodnih i domaćih zakonskih akata i propisa primenjenih u kriznoj situaciji, koji su doprineli sprovođenju i poboljšanju usluge personalne asistencije osobama sa invaliditetom i prava na samostalan život, primenljive i u drugim, kriznim situacijama prema svima.

Cilj rada je predstavljanje važnosti pune primene Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, prava svih na samostalan život, odgovora države sa svim njenim sistemima na događaje koji bitno utiču na život korisnika i onih kojima je takva usluga neophodna kao i položaj neposrednih pružaoca usluga. U radu se analiziraju i stanje u rezidencijalnim ustanovama u okolnostima pandemije i mogućnosti sprovođenja potpune deinstitutionalizacije i iznalaženja rešenja koja neće ugrožavati ničiji život, kako korisnika, tako i direktnih pružaoca usluga. Za potrebe rada korišćena su iskustva samih korisnika personalne asistencije, upitnik zadovoljstva, izveštaji finansijerima, dokumenta iz pregovaračkog procesa samozastupničke organizacije, stavovi direktnih pružalaca i organizatora same usluge, izveštaji međunarodnih i domaćih organizacija, zvanični podaci kriznog štaba i drugi dostupni materijali.

Ključne reči: samostalan život, personalna asistencija, deinstitutionalizacija, konvencija, invaliditet.

Nataša Milošević
Gradski centar za socijalni rad u Beogradu
Snežana Simović Draganić
Klinika za psihijatrijska oboljenja „Dr Laza Lazarević“

ODGOVOR SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE NA PRAVA I POTREBE OSOBA SA MENTALNIM SMETNJAMA U SRBIJI – STANJE I PERSPEKTIVE

U protekloj deceniji u skladu sa međunarodnim standardima u domenu ljudskih prava uspostavljen je normativni okvir, kojim se kroz proces deinstitutionalizacije i razvoj usluga socijalne zaštite u zajednici, otvara prostor za uspostavljanje inkluzivnog okruženja za osobe sa mentalnim smetnjama. Monitoring i evaluacija navedenih procesa, naglašena je imajući u vidu niz društveno-ekonomskih faktora u Srbiji ali i globalno (pandemija COVID-19), koji se negativno odražavaju na mentalno zdravlje stanovništva. U domenu socijalne zaštite, pandemija COVID-19 ukazala je na ograničenja sistema i postavila zahtev da se potrebama osoba sa mentalnim smetnjama, pristupi holistički.

Cilj rada je analiza socijalnih prava i usluga dostupnih osobama sa mentalnim smetnjama, kako bi se ukazalo na (ne)sklad između normativno proklamovanog i postignutog nivoa inkluzivnosti u zajednici. Takođe, korpus preporuka za kreiranje politika moguće je izdvojiti iz analize rezultata inovativnih praksi u pojedinim lokalnim zajednicama u zemlji i inostranstvu.

Rad se zasniva na analizi postojeće naučne i stručne literature. U radu je korišćen metod analize sadržaja dokumenata. Rezultati ukazuju na to da osobama sa mentalnim smetnjama nisu u dovoljnoj meri dostupne usluge socijalne zaštite koje bi podsticale proces njihovog socijalnog uključivanja. Priroda dosadašnjeg odgovora društva na njihove potrebe fokusirana je na restriktivni oblik zaštite.

Zaključak upućuje na to da osobe sa mentalnim smetnjama i njihove porodice nemaju dovoljnu sistemsku podršku. Razvoj inkluzivnog društva zahteva uspostavljanje održivih institucionalnih mehanizama podrške, prvenstveno na nivou lokalne zajednice.

Ključne reči: osobe sa mentalnim smetnjama, ljudska prava, inkluzivna zajednica, deinstitutionalizacija, usluge socijalne zaštite.

IZAZOVI I PERSPEKTIVE ZAŠTITE MENTALNOG ZDRAVLJA STANOVNIŠTVA SRBIJE U USLOVIMA PANDEMIJE COVID-19

Mentalno zdravlje definisano je kao integralni deo opšteg zdravlja. I pored toga dugo je posmatrano kao nizak prioritet u javnim politikama, što se odražavalo ne samo na finansiranje i razvoj službi za zaštitu mentalnog zdravlja, već i na diskriminaciju i marginalizovanje osoba koje se suočavaju sa mentalnim poremećajima.

Iako teret mentalnih bolesti predstavlja jedan od gorućih javno-zdravstvenih problema, koji ima ogromne ekonomske implikacije po društvo, porodicu i pojedinca, pitanje zaštite mentalnog zdravlja aktuelizuje globalna zdravstvena i društvena kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 koju je početkom 2020. godine proglasila Svetska zdravstvena organizacija.

Neizvesnost i strah od nepoznatog virusa, nedoumice vezane za brzinu i način prenošenja, rezultirale su uvođenjem restriktivnih mera, zabrane kretanja i drugih preventivnih mera na suzbijanju i kontroli širenja virusa. Unele su drastične promene u svakodnevno funkcionisanje ljudi što je, po nalazima brojnih studija, uticalo na pojavu prolongiranog stresa, anksioznih i depresivnih poremećaja. S druge strane, istraživači ukazuju i na visoke rizike po mentalno zdravlje zdravstvenih radnika i drugih profesionalaca koji su bili u kontaktu sa obolelim osobama i koji su u povećanom riziku od infekcije.

Cilj rada je analiza dosadašnjih istraživanja o uticaju pandemije na mentalno zdravlje, kao i analiza rezultata inovativnih praksi nastalih kao odgovor na krizu izazvanu pandemijom, koje mogu poslužiti kao korpus znanja za stvaranje fleksibilnijih i dostupnijih usluga za zaštitu mentalnog zdravlja u zajednici.

Ključne reči: stanovništvo, pandemija, COVID-19, mentalno zdravlje, perspektive.

Zoran Mandić

Dom za smeštaj odraslih i starijih „Sveti Vasilije Ostroški – Čudotvorac“ Novi Bečej

Marija Cucin

Dom za smeštaj odraslih i starijih „Sveti Vasilije Ostroški – Čudotvorac“ Novi Bečej

STANOVANJE UZ PODRŠKU: STVARANJE USLOVA ZA SAMOSTALAN ŽIVOT OD MOGUĆNOSTI DO REALNOSTI

Razvoj usluga socijalne zaštite u zajednici jedan je od glavnih uslova za zadovoljenje potreba građana i unapređenje njihovog kvaliteta života. Stanovanje uz podršku je jedna od usluga iz tog domena koja bi znatno doprinela socijalnom uključivanju osoba sa invaliditetom, njihovom osnaživanju i povećanju njihove sigurnosti. Uspostavljanje ove usluge u lokalnoj zajednici može biti izuzetan preventivni mehanizam institucionalnom smeštaju.

U okviru naše ustanove od 2014. godine se razvija usluga stanovanja uz podršku i njom je do sada bilo obuhvaćeno preko trideset korisnika. Epidemija COVID-19 je usporila dalji razvoj, jer je još šest korisnika spremno da se uključi u ovaj vid usluge. Ideja je bila da se realizacijom ove usluge, kroz poboljšanje kompetencija korisnika za samostalan život, stvore uslovi za njihov povratak u lokalnu zajednicu.

Dosadašnji rezultati pokazali su da se u jednom delu uspelo, da je stepen samostalnosti korisnika daleko veći i da je podignut kvalitet njihovog života. Međutim, zbog zastoja u uspostavljanju ove usluge na lokalnom nivou, nisu stvoreni uslovi za njihov povratak u sopstvenu sredinu, tako da se stanovanje uz podršku zasada pokazalo samo kao kvalitetnija alternativa od smeštaja u instituciju.

Kako bi ta usluga postala realnost, neophodno je obezbediti finansijsku pomoć države lokalnim samoupravama za tu svrhu, obezbediti aktivno učešće lokalnih javnih službi i kompetentnih NVO u realizaciji usluge, konstantno raditi na promociji usluge i njenih prednosti, kao i raditi na razvoju i usavršavanju neophodnog stručnog kadra.

Ključne reči: stanovanje uz podršku, lokalna zajednica, samostalan život, kvalitet života.

SESIJA 3**PROFESIJA I PRAKSA SOCIJALNOG RADA KAO ODGOVOR
NA VIŠESTRUKU KRIZU***Moderatorica: Ivana Seratlić*

1. **Profesionalna solidarnost kao način za očuvanje profesionalnog identiteta socijalnih radnika u Srbiji**
Iva Branković, Živorad Gajić, Vesna Trbović i Ljubica Kuridža
2. **Profesionalni identitet i medijska slika socijalne zaštite u Republici Srbiji**
Miona Gajić i Dijana Janković
3. **Uticaj medija na socijalni rad u Republici Srbiji**
Marija Petrović
4. **FPN KonekTaS – interaktivna onlajn platforma studenata i praktičara socijalnog rada u Srbiji i regionu**
Gordana Marčetić Radunović, Slavica Milojević i Ivana Seratlić
5. **Refleksija u socijalnom radu od početka pandemije u Srbiji i u svetu**
Ana Palik

Iva Branković
Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum
Živorad Gajić
Republički zavod za socijalnu zaštitu
Vesna Trbović
Republički zavod za socijalnu zaštitu
Ljubica Kuridža
Fondacija SOS Dečja sela Srbija

PROFESIONALNA SOLIDARNOST KAO NAČIN ZA OČUVANJE PROFESIONALNOG IDENTITETA SOCIJALNIH RADNIKA U SRBIJI

Šta znači biti socijalni radnik u Srbiji danas? Za odgovorom na ovo pitanje tragali smo u kvalitativnom istraživanju o profesionalnom identitetu socijalnih radnika čija je svrha razumevanje kako socijalni radnici doživljavaju svoj posao i ulogu u društvu, i kako to utiče na njihov odnos prema profesiji. Istraživanje je realizovano putem fokus grupa u kojima su učestvovali socijalni radnici iz javnih ustanova u sistemu socijalne zaštite Republike Srbije.

Cilj ovog rada je predstavljanje rezultata istraživanja i njihovo razmatranje u kontekstu složenih okolnosti u kojima se socijalni rad odvija uz isticanje značaja profesionalne solidarnosti kao ključnog resursa za unapređenje profesije. Predmet rada čine mišljenja socijalnih radnika organizovana u nekoliko kategorija od značaja za profesionalni identitet: svrha i ciljevi savremenog socijalnog rada, profesionalna autonomija i kompetencije socijalnih radnika, i na kraju, sistemski zahtevi i potencijalni resursi za osnaživanje profesije.

Rezultati istraživanja pokazuju da je najteže pitanje socijalnim radnicima bilo ono naizgled najočiglednije – šta je socijalni rad, odnosno, šta je uloga profesije socijalnog rada u društvu, koja su njena osnovna obeležja i odgovornosti? Među stručnjacima vladaju negativna osećanja vezana za posao, kao što su nemoć i neadekvatnost, usled nedostatka resursa i izloženost kao posledica negativne medijske slike i izostanka systemske podrške. Kao jedan od načina za osnaživanje profesije, socijalni radnici prepoznaju profesionalnu solidarnost koja podrazumeva udruženu brigu za profesiju putem međusobnog povezivanja i samozastupanja. Cilj umrežavanja je obezbeđivanje razmene i podrške, ali i promocija vrednosti socijalnog rada, koje su danas itekako potrebne, posebno imajući u vidu narastajuće izazove izazvane pandemijom virusa COVID-19.

Ključne reči: savremeni socijalni rad, profesionalni identitet, profesionalna solidarnost.

Miona Gajić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Dijana Janković

PROFESIONALNI IDENTITET I MEDIJSKA SLIKA SOCIJALNE ZAŠTITE U REPUBLICI SRBIJI

Poslednjih nekoliko godina odnos socijalnih radnika i medija postao je vrlo izazovan. Pošto mediji imaju značajnu ulogu u kreiranju slike o profesiji socijalnog rada u društvu, neophodno je da njihovo izveštavanje bude adekvatno i senzitivno u pogledu tema koje se tiču socijalne zaštite, a koje su same po sebi osetljive. Profesije se prikazuju već ustaljenim narativom, koji je neretko zasnovan na neproverenim, nepouzdanim, nepotpunim, izmišljenim i lažnim informacijama. Čini se da malo novinara o profesiji piše sa integritetom, uglavnom ih zanimaju šokantne teme od kojih mogu napraviti senzacionalistički naslov, koji predstavlja udicu za širu javnost. Akcentat izveštavanja je na negativnim pričama, pogotovo iz oblasti dečije zaštite. Stoga je i prisutnost negativnih kritika mnogo više zastupljena od nekih pozitivnih primera i dobre prakse. Izveštavanje medija o socijalnoj zaštiti može se okarakterisati kao negativna kampanja koja u velikoj meri šteti zaštiti najugroženijih društvenih grupa. Odgovornim izveštavanjem, mediji mogu imati vitalnu ulogu u informisanju i obrazovanju javnosti, takođe, u podizanju svesti o važnim pitanjima iz oblasti socijalne politike i socijalnog rada, poput pitanja društvenih promena, javnih politika, socijalne i dečije zaštite, vrednosti i identiteta profesije socijalnog rada.

Cilj rada je prikaz stavova stručnih radnika iz oblasti socijalne zaštite i predstavnika medija, kako bi se sagledale obe perspektive o medijskoj slici socijalne zaštite. Informacije su prikupljene kroz anketno istraživanje, u nastojanju da se, s jedne strane, ispituju mišljenja stručnih radnika socijalne zaštite o njihovoj poziciji u javnosti. S druge strane, anketnim upitnikom su ispitani predstavnici medija o načinima izveštavanja o temama iz oblasti socijalne zaštite. Takođe, jedan od ciljeva istraživanja je definisanje preporuka i načina saradnje stručnih radnika socijalne zaštite i predstavnika medija zarad kreiranja pozitivnije slike socijalne zaštite u javnosti.

Ključne reči: socijalna zaštita, medijska slika, profesionalni identitet, izveštavanje.

Marija Petrović
Centar za socijalni rad Kragujevac

UTICAJ MEDIJA NA SOCIJALNI RAD U REPUBLICI SRBIJI

Predmet analize su načini i posledice uticaja medija na formiranje javnog mnjenja o socijalnoj zaštiti u Srbiji. Kako smo svedoci sve prisutnijih negativnih predrasuda o socijalnim radnicima u javnosti, cilj rada je podizanje svesti o potrebi afirmacije i isticanje humanosti i pomagačke komponente zanimanja socijalnih radnika/ca. Značajan cilj ovog rada je i pokretanje inicijative među profesionalcima za osmišljavanje strategije o prevazilaženju dominantne negativne predrasude o stručnim radnicima i sistemu socijalne zaštite. Polazeći od pretpostavke da je u Srbiji socijalni rad negativno konotiran i da se često u medijima povezuje sa neprofesionalnošću, različitim kriminalnim radnjama i korupcijom, važno je analizirati kako se to odražava i na same socijalne radnike, njihova osećanja, kvalitet rada i korisnike socijalne zaštite. U tom kontekstu planirano je anketiranje 60 socijalnih radnika/ca i predstavljanje rezultata ankete.

Kraj izlaganja se odnosi na zaključke i preporuke koji su nastali nakon analize predmeta istraživanja i analize rezultata ankete.

Ključne reči: mediji, predrasude, uticaj, socijalni rad, socijalna zaštita.

Gordana Marčetić Radunović
Udruženje Sociativa, Beograd
Slavica Milojević
Zavod za socijalnu zaštitu Republike Srbije
Ivana Seratlić
Grupa 484, Beograd

FPN KONEKTAS – INTERAKTIVNA ONLAJN PLATFORMA STUDENATA I PRAKTIČARA SOCIJALNOG RADA U SRBIJI I U REGIONU

Imajući u vidu systemske kapacitete i dodatna ograničenja sa kojima se suočavaju profesionalci iz sistema socijalne zaštite tokom COVID-19, Odeljenje za socijalnu politiku i socijalni rad Fakulteta političkih nauka je u saradnji sa UNICEF-om, pokrenulo razvoj digitalne platforme FPN KonekTaS – Volonterski servis studenata i praktičara socijalnog rada. Ova platforma ima za cilj umrežavanje nastavnika, studenata, istraživača, akademika i praktičara iz oblasti socijalnog rada i socijalne politike u svrhu pružanja podrške pomagačima kroz deljenje blagovremenih informacija, smernica za rad, iskustava i primera dobre prakse.

Cilj rada je prikaz nastanka i razvoja FPN KonekTaS interaktivne onlajn platforme, kroz predstavljanje podataka o potrebama praktičara i praktičarki dobijenih anketom, mapiranjem i intervjuima sa kolegama sa terena pre osnivanja platforme kao i predstavljanje programa rada i realizovanih aktivnosti. Osnovni principi rada platforme su: solidarnost, međusobna podrška i umrežavanje sa različitim akterima u zajednici (vladin i nevladin sektor, neformalne grupe, samoorganizovani kolektivi i sl).

Tako je FPN KonekTaS kao interaktivna onlajn platforma, od svog početka u aprilu do kraja oktobra 2020. godine okupio preko 900 saradnika iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Severne Makedonije i organizovao 10 vebinara, 5 regionalnih sastanaka, 12 supervizijskih sastanaka i 23 diskusione grupe. Dolazimo do zaključka da digitalno umrežavanje (sa pružaocima usluga socijalne zaštite u celoj zemlji i regionu) predstavlja važan obrazovni resurs, model podrške u prevazilaženju profesionalnih izazova, kao i značajno polje razvoja različitih mogućnosti delovanja u socijalnom radu.

Ključne reči: interaktivna onlajn platforma, umrežavanje, kolegijalna podrška, volonterska platforma.

Ana Palik

Visoka škola zdravstva i socijalnog rada „Sveta Elizabeta“, Bratislava, Slovačka

REFLEKSIJA U SOCIJALNOM RADU OD POČETKA PANDEMIJE U SRBIJI I U SVETU

Rad predstavlja refleksiju u socijalnom radu u retrospektivnoj formi. Njegov cilj je sagledavanje i predstavljanje analize izveštaja međunarodne studije “Etički izazovi za socijalne radnike tokom COVID-19 – globalna perspektiva”, koju je sprovedla Međunarodna federacija socijalnih radnika u toku 2020. godine, uz upoređivanje sa samorefleksijom socijalnih radnika u Srbiji. Za potrebe razmatranja teme, koristili smo etičke dileme u iskustvima socijalnih radnika iz Srbije nakon predstavljanja izveštaja međunarodne studije. Ispitanici su socijalni radnici zaposleni u državnom, privatnom i nevladinom sektoru. Ispitanici su neposredno popunili upitnik u kojem se obraća pažnja na njihovu svest, analizu i preispitivanje rezultata njihovog rada upoređivanjem sa analizom ove studije za vreme pandemije. Mišljenje ispitanika je kvalitativno obrađeno i diskutovano. Na osnovu obrade mišljenja obraća se pažnja na dve ključne stvari. Prvo, da li je predstavljena studija podstakla ispitanike na analizu i preispitivanje sopstvenih donešenih ranijih zaključaka u toku pandemije. Drugo, šta vide pozitivno u studiji, što bi naveli donosiocima odluka kao preporuku za rad ili za dalja istraživanja. Suočen sa pandemijom COVID-19, socijalni rad je odigrao vitalnu ulogu u društvu, kako u svetu tako i u Srbiji. Kroz istoriju socijalni rad se uvek susretao sa novim izazovima, ali uvek je bio u korist ljudi.

Ključne reči: refleksija, socijalni rad, Međunarodna federacija socijalnih radnika, pandemija COVID-19.

SESIJA 4

**MIGRANTI KAO VULNERABILNA DRUŠTVENA GRUPA U
PROCESIMA DRUŠTVENIH TRANSFORMACIJA**

Moderatorka: Violeta Marković

1. **Razvijanje inovativnih socijalnih usluga za decu migrante – izazov za socijalni rad zasnovan na ljudskim pravima**
Violeta Marković i Natalija Perišić
2. **Ko-kreacija znanja u konsultacijama sa decom u pokretu**
Anita Burgund Isakov i Nevenka Žegarac
3. **Sindrom izgaranja kod stručnih radnika za podršku ekonomskim migrantima u Slovačkoj Republici**
Marina Kondač i Anna Berešova
4. **Uloga stručnih radnika u Prihvatilištu za žrtve trgovine ljudima**
Miroslav Jovanović

Violeta Marković
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Natalija Perišić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

RAZVIJANJE INOVATIVNIH SOCIJALNIH USLUGA ZA DECU MIGRANTE – IZAZOV ZA SOCIJALNI RAD ZASNOVAN NA LJUDSKIM PRAVIMA

Migracije iz država Bliskog istoka i Severne Afrike kroz Srbiju obuhvataju, između ostalog, tranzit velikog broja dece migranata, kojima su potrebni zaštita i podrška. Izazovi sa kojima se deca migranti u Srbiji suočavaju povezani su sa pristupom socijalnim uslugama, usled kulturoloških specifičnosti, ali i napregnutih kapaciteta i nedovoljne koordinacije socijalnih usluga i službi. I u javnom i u civilnom sektoru razvijaju se programi, usluge i intervencije za zaštitu prava dece i njihove dobrobiti. To podrazumeva prilagođavanja postojećeg kataloga usluga, kao i razvijanje inovativnih, da bi se odgovorilo na dinamične promene na terenu.

U ovom radu, mapiraju se usluge kojima se targetiraju deca migranti i analizira prilagođavanje usluga kontekstu socijalne politike i kapacitetima nacionalnih socijalnih službi (naročito na lokalnom nivou) unutar okvira međunarodnih standarda o zaštiti dece u vanrednim okolnostima. Organizovane su fokus grupe sa 40 praktičara i 14 dece, kao i što je prikazana lična uključenost autorki rada u ovoj oblasti.

Obuhvatna analiza prakse i usluga socijalnog rada za decu migrante u Srbiji ima potencijal da doprinese boljem razumevanju njihove vrednosti za bazu znanja socijalnog rada. Iako dokazi ukazuju da su razvijanim uslugama uvažene specifičnosti potreba dece migranta, postoji prostor za nova razmatranja pristupa zasnovanog na pravima u socijalnom radu, kao i za deljenje i transfer nacionalnih znanja i iskustava iz direktne prakse sa decom migrantima u druge države.

Ključne reči: deca migranti, socijalne usluge, socijalni rad zasnovan na ljudskim pravima.

Anita Burgund Isakov
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Nevenka Žegarac
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

KO-KREACIJA ZNANJA U KONSULTACIJAMA SA DECOM U POKRETU

Deca u pokretu u Srbiji obuhvataju interno raseljenu decu, decu povratnike prema sporazumima o readmisiji, decu žrtve trgovine ljudima, decu pogođenu raseljavanjem, decu uključenu u unutrašnje migracije. Ona su suočena sa brojnim izazovima u pristupu uslugama usled jezičke barijere, preopterećenih kapaciteta i nedovoljne koordinacije.

Ovaj rad nastao je kao deo šireg projekta “Ko-kreacija znanja i izgradnja kapaciteta za zaštitu dece pogođene migracijama i prisilnim raseljavanjem – razvoj kurikuluma”, kako bi se adekvatno zabeležile perspektive dece u pokretu u Srbiji.

Savremeno istraživanje s decom usvojilo je pristup zasnovan na dečijim pravima (Lundy, McEvoy, 2011). Međutim, budući da je u srži pristupa dečijim pravima uvažavanje, zaštita i pošten tretman, ispravno je da istraživački dizajn zajedno s tehnikama razgovora, nedvosmisleno bude detecentričan.

Sprovedeno je pet grupnih intervjuja sa ukupno 16 dece migranata, uz prevodioce na njihove lokalne jezike i grafička i simbolička pomagala. Deca su unapred obaveštena o istraživanju i zamoljena za saglasnost i pisani pristanak. Izvestila su da im je ovakvo istraživanje korisno jer su razgovarajući imali priliku da preispitaju neka svoja gledišta.

Rezultati ove studije upućuju da gotovo sva deca migranti u Srbiji obuhvaćena istraživanjem ne poznaju uloge i odgovornosti ljudi koji se o njima staraju izuzev staratelja koji je jedini i percipiran kao osoba od poverenja. Čini se da sistem nije respozivan na dečije potrebe, da ne uvažava njihov kulturni identitet ili zanemaruje njihove potrebe izjadnačavajući ih sa srpskom decom ili uskraćujući im zaštitu i obrazovanje pod okriljem kulturoloških razloga.

Ključne reči: deca u pokretu, konsultacije, srpski kontekst.

Marina Kondač

Visoka škola zdravstva i socijalnog rada „Sveta Elizabeta“, Bratislava, Slovačka

Anna Berešova

Visoka škola zdravstva i socijalnog rada „Sveta Elizabeta“, Bratislava, Slovačka

SINDROM IZGARANJA KOD STRUČNIH RADNIKA ZA PODRŠKU EKONOMSKIM MIGRANTIMA U SLOVAČKOJ REPUBLICI

U Slovačkoj Republici se poslednjih godina sreću migracije osoba iz takozvanih zemalja trećeg sveta, koje dolaze u ekonomski razvijene države sa boljim uslovima života. Uz pomoć agencija i prevodioca, uključuju se na tržište rada.

U radu se bavimo specifičnom problematikom i fokusiramo na sindrom izgaranja radnika sa ekonomskim migrantima, koji dolaze iz Srbije u Slovačku. Cilj rada je da istražimo meru sindroma izgaranja kod zaposlenih na pozicijama koordinatora i prevodioca, uz pomoć upitnika Maslach Burnout Inventory (MBI) i procenimo meru njihove emocionalne iscrpljenosti, depersonalizacije i ličnog postignuća. Istraživanje smo realizovali u Trnavskom okrugu, s obzirom na najveću koncentraciju ekonomskih migranata zaposlenih u brojnim fabrikama. U istraživanje je bilo uključeno 30 ispitanika. Koristili smo dva upitnika: prvi je bio sastavljen sa ciljem dobijanja demografskih podataka, a drugi je bio MBI upitnik.

Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da je visok stepen emocionalne iscrpljenosti prisutan kod 9 ispitanika (30%), kod 13 ispitanika (43,3%) se javlja visoka mera depersonalizacije, a preostalih 8 ispitanika (26,7%) je nezadovoljno svojim ličnim postignućima.

Rad sa strancima zahteva obrazovanje u socijalnoj oblasti i psihičku stabilnost. S obzirom na svakodnevne stresore, u vidu prevencije od sindroma izgaranja neophodno je primenjivati koping strategije i superviziju kao jednu od metoda socijalnog rada.

Ključne reči: socijalni rad, sindrom izgaranja, ekonomski migrant, socijalna podrška, koping strategije, supervizija.

ULOGA STRUČNIH RADNIKA U PRIHVATILIŠTU ZA ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA

U ovom radu predstavljene su specifičnosti rada stručnih radnika u Prihvatilištu za žrtve trgovine ljudima. Ovde su sistematizovana i prikazana jedinstvena iskustva i znanja stečena u jedinom ovakvom prihvatilištu u Srbiji, otvorenom u februaru 2019. godine.

U njemu se, nakon predstavljanja pojma trgovine ljudima i Centra za zaštitu žrtava trgovine ljudima, prikazuju postupci i radnje koje sprovode stručni radnici Prihvatilišta od trenutka prijema korisnice, pa i ranije, od dobijanja zahteva za korišćenje usluge, do njenog prestanka. Opisuju se prijem, procena, izrada i sprovođenje individualnog plana i zatvaranje rada na slučaju. Posebni delovi su odvojeni za četiri grupe aktivnosti koje se, u radu sa korisnicama, sprovode u Prihvatilištu.

Pri opisu svih ovih postupaka i aktivnosti ističu se specifičnosti uloge stručnog radnika, koja se ovde razlikuje od one koju imaju njihove kolege u drugim ustanovama, pre svih, u centrima za socijalni rad, kao najviše zastupljenim ustanovama našeg sistema socijalne zaštite. Pokazuje se na koji način njegovu ulogu oblikuju osobenosti ciljne grupe korisnika, uslovi rada, bezbednosni izazovi, ali i neuobičajeni savremeni faktori, kao što je aktuelna pandemija.

Prezentuju se aktivni sastojci koji doprinose oporavku i osnaživanju korisnica, a pre svih odnos stručnih radnika prema njima i solidarnost koju one međusobno iskazuju.

Na kraju se, na osnovu svih zapažanja, daju smernice za dalji rad i unapređenje usluge.

Ključne reči: trgovina ljudima, prihvatilište za žrtve trgovine ljudima, stručni radnici, solidarnost.

1. **Nenasilje kao okvir vaspitanja dece**
Dijana Pešić
2. **Bezbedan kontakt dece sa ocem koji je nasilan prema njihovoj majci – kakva je realnost i šta je potrebno menjati**
Mirjana Mitić, Dijana Malbaša i Tanja Ignjatović
3. **Karakteristike funkcionisanja dece sa teškoćama u razvoju u vreme kriza**
Sabira Gadžo Šašić
4. **Izazovi socijalne inkluzije dece sa smetnjama u razvoju**
Ankica Simona Kovačević
5. **Zaustavljanje transgeneracijskog prenošenja disfunkcionalnih porodičnih obrazaca na decu i mlade sa antisocijalnim ponašanjem**
Jasna Hrnčić i Marija Vučinić Jovanović
6. **Definisanje i implementacija pozicije stručnog saradnika u oblasti podrške deci u učenju u usluzi socijalne zaštite Porodični saradnik u Bačkoj Topoli**
Bogdan Uzelac

NENASILJE KAO OKVIR VASPITANJA DECE

Globalna posvećenost fenomenu vaspitanja dece značajno se promenila tokom poslednjih godina. Uvećano interesovanje stručnjaka iz različitih oblasti i narasla osetljivost društva za temu (ne)nasilnog vaspitanja dece, prepoznatljivi su na osnovu sve većeg broja studija i istraživanja o uzrocima, činiocima i posledicama nasilja nad decom, promenom državnog zakonodavstva u oblasti zaštite dece (više od jedne trećine evropskih država donelo je zakon o zabrani telesnog kažnjavanja dece), te razvojem novih usluga i službi za zaštitu dece i promovisanje dečijih prava. Rezultati istraživanja iz 2020. godine sprovedenog u Republici Srbiji pokazuju, da su roditelji prvi put tukli svoje dete kada je ono imalo dve ili tri godine (47%). Ovo je samo jedan od mnogobrojnih zabrinjavajućih podataka (i raniji nalazi pokazuju široku rasprostranjenost nasilja prema deci) zbog kojih je potrebno da se na svim nivoima društva promoviše nenasilje kao okvir vaspitanja dece.

Ovaj rad se bavi kritičkim pregledom teorije i prakse nasilnog vaspitanja dece, na osnovu analize mnogobrojnih studija, istraživanja, nalaza i statističkih podataka. U radu će biti predstavljen koncept pozitivnog roditeljstva, njegovo značenje i značaj koji ima u zaštiti deteta i promovisanju dečijih prava.

Cilj rada je da se pruži doprinos razumevanju fenomena nenasilnog vaspitanja dece, te da se ukaže na njegov značaj, kao i na dugoročne pozitivne efekte koje ono ima na dete, a kasnije i na odraslu osobu i društvo u celini.

Ključne reči: nenasilje, porodica, vaspitanje, deca.

Mirjana Mitić
Autonomni ženski centar, Beograd
Dijana Malbaša
Autonomni ženski centar, Beograd
Tanja Ignjatović
Autonomni ženski centar, Beograd

BEZBEDAN KONTAKT DECE SA OCEM KOJI JE NASILAN PREMA NJIHOVOJ MAJCI – KAKVA JE REALNOST I ŠTA JE POTREBNO MENJATI

Predmet našeg saopštenja je percepcija teškoća koje imaju žene sa iskustvom nasilja u partnerskom odnosu u vezi sa održavanjem ličnih odnosa njihove maloletne dece sa ocem i odgovor javnih sistema na to pitanje. Tema je aktuelizovana u vreme epidemijske krize (posebno tokom vanrednog stanja), stavljajući institucije pred izazov da (brzo i delotvorno) odgovore na izmenjene okolnosti, u cilju zaštite bezbednosti i najboljeg interesa dece, ali i žena.

Žene sa iskustvom nasilja u partnerskom odnosu koje dobijaju podršku od specijalizovane ženske organizacije činile su prigodni uzorak (N=59). One su odgovarale na strukturirani upitnik, konstruisan za potrebe organizacije, sa pitanjima (pretežno zatvorenog tipa) svrstanim u nekoliko kategorija, uključujući i ona usmerena na predmet ovog saopštenja.

Analiza odgovora pokazala je da su sve žene koje imaju maloletnu decu imale i potrebu da im se pomogne u procesu poveravanja i određivanja modela održavanja ličnih odnosa dece sa ocem. Znatno broj žena potvrđuje da su u centrima za socijalni rad dobile informaciju o ovim postupcima, ali ne i dovoljno konkretnih mera koje bi umanjile njihov doživljaj straha od zloupotreba i ostvarenja pretnji koje upućuju očevi dece. Strah majki znatno je povećan u vreme vanrednog stanja jer nije bilo jasne (i jedinstvene) instrukcije o ovim pitanjima. Instrukcija nadležnog ministarstva, koja je usledila nakon intervencije specijalizovane ženske organizacije, bila je nespecifična.

Rezultati ove i drugih analiza potvrđuju nužnost promene javnih i institucionalnih politika u ovoj oblasti, da bi se ostvarila bezbednost dece, kao i njihovih majki, u skladu sa najboljim interesom deteta, kao i zlostavljanih žena.

Ključne reči: nasilje u partnerskom odnosu, zloupotreba dece, mere zaštite, institucionalni odgovor.

KARAKTERISTIKE FUNKCIONISANJA PORODICA DECE SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U VREME KRIZA

Porodica je za svaku individuu od velike važnosti, a posebnu važnost ima za decu s teškoćama u razvoju iz razloga što su te porodice više podložne pritisku svakodnevnice, posebno u vreme kriza. Razlog tome je činjenica da su krize bremenite negativnim promenama koje imaju loš uticaj na sve članove društva, a posebno na one koji su i ranije bili korisnici usluga socijalnog rada. U tim grupama posebno mesto imaju deca s teškoćama u razvoju i njihovi članovi porodice koji su se suočavali sa mnogim ograničenjima i pre pandemije.

Cilj je iznalaženje mogućih i boljih rešenja za lakše svakodnevno funkcionisanje porodica dece s teškoćama u razvoju, posebno u vreme potpunog lockdown-a.

U izradi rada korišćeni su metodi analize sadržaja i anketa kojom je obuhvaćen određeni broj roditelja dece s teškoćama u razvoju. Manje istraživanje o poteškoćama s kojim se suočavaju, pre svega roditelji dece s teškoćama u razvoju na području Kantona Sarajevo, sprovedeno je tokom prošle godine (2020), odnosno u toku totalnog lockdown-a u BiH.

Rezultati rada ukazuju na postojanje mnogih barijera s kojima se suočavaju porodice dece s teškoćama u razvoju u svakodnevnom funkcionisanju što je posebno bilo izraženo u vreme potpune zabrane kretanja deci i starijim osobama.

Da bi se stvorili bolji uslovi za život dece s teškoćama u razvoju i njihovih članova porodica, od posebne važnosti je razvijanje svesti o specifičnim potrebama dece s teškoćama u razvoju, ali i njihovim sposobnostima i mogućnostima. Potrebno je i definisati privilegije i olakšice koje oni treba da imaju, te oformiti zvaničnu instituciju koja bi se bavila problemima ove dece i njihovih porodica. Kao i svaki drugi, i problem ove dece i njihovih porodica treba rešavati sistemski. Stoga, odgovornost je društvenih struktura da stvore ambijent u kojem bi deca s teškoćama u razvoju bila vidljiva u društvu, posebno u vreme kriza, kada treba voditi posebnu brigu o specifičnostima funkcionisanja ove dece i njihovih članova porodice.

Ključne reči: dete s teškoćama u razvoju, funkcionisanje, svakodnevnicu, socijalne usluge, kriza.

IZAZOVI SOCIJALNE INKLUZIJE DECE SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Zasnovana na humanoj ideji, inkluzija predstavlja aktivnosti individue i društva zarad aktivnog uključivanja marginalizovanih/vulnerabilnih grupa u život zajednice na svim nivoima. Inkluzija, kao proces trajnih promena, polazi od pretpostavke promovisanja, zagovaranja i obezbeđivanja jednakosti u svetu koji se menja. Cilj ovog rada jeste da primenom analize sadržaja relevantne literature, kao i kvalitativnim terenskim istraživanjem (metodom polustrukturisanog intervjua) prikaže sa kojim se izazovima deca sa smetnjama u razvoju susreću u svakodnevnom životu. U radu se elaborira prihvaćenost deteta unutar vršnjačke grupe sa posebnim osvrtom na segmente socijalne prihvaćenosti, podrške, uključenosti, napredovanja i samostalnosti.

Rezultati istraživanja pokazuju da su izazovi i teškoće sa kojima se deca sa smetnjama u razvoju susreću u praksi indirektno povezani sa sistemskom podrškom koja im se pruža od strane institucija. Ukoliko i postoje barijere u interakciji sa društvenim okruženjem, one su uslovljene nedostatkom inkluzivne kulture, nedovoljno razvijenim ili nedostupnim uslugama za podršku dodatnim potrebama deteta i neinformisanošću šireg okruženja kao glavnim kočnicama u razvoju inkluzivne prakse.

Ključne reči: socijalna inkluzija, deca sa smetnjama u razvoju, dodatna podrška.

Jasna Hrnčić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Marija Vučinić Jovanović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

ZAUSTAVLJANJE TRANSGENERACIJSKOG PRENOŠENJA DISFUNKCIONALNIH PORODIČNIH OBRAZACA NA DECU I MLADE SA ANTISOCIJALNIM PONAŠANJEM

Razvoj i održavanje antisocijalnog ponašanja kod dece i mladih je visoko određeno socijalnim kontekstom, u kome su uticaji porodice često presudni. Negativni porodični uticaji se mogu prenositi kroz generacije. Ciljevi rada su: 1) analiza načina zaustavljanja transgeneracijskog prenošenja porodičnih obrazaca koji doprinose razvoju antisocijalnog ponašanja dece i mladih i 2) analiza načina zaceljivanja porodičnih trauma i podsticanja transgeneracijskog prenošenja snaga. Polazeći od teorijskih modela traume, transakcione analize i sistemskog pristupa, razmatraju se mehanizmi prenošenja transgeneracijskih obrazaca. Naglasak je na sistemskim procesima u porodicama, uključujući utrougljavanje i parentifikaciju deteta, porodične „igre“ i transgeneracijsko prenošenje skripta, preuzimanja dugova iz prethodnih generacija i zastupanje isključenih članova porodice. Analiziraju se načini prekidanja začaranog kruga „većitih“ problema u porodicama sa stanovišta navedenih teorijskih modela i korišćenja sistemskih i ličnih snaga za konstruktivnije povezivanje sa prethodnim generacijama. Time se doprinosi smanjenju socijalnih problema i stigmatizacije mladih sa problemima u ponašanju i u sukobu sa zakonom i razvoju prosocijalnog ponašanja i pripadnosti prosocijalnim grupama sa drugima sa jedne strane.

Ključne reči: model traume, transakciona analiza, sistemski pristup, problemi u ponašanju, sukob sa zakonom, prosocijalno ponašanje.

DEFINISANJE I IMPLEMENTACIJA POZICIJE STRUČNOG SARADNIKA U OBLASTI
PODRŠKE DECI U UČENJU U USLUZI SOCIJALNE ZAŠTITE PORODIČNI SARADNIK U
BAČKOJ TOPOLI

Porodični saradnik je usluga intenzivne podrške porodici u krizi namenjena porodicama sa decom koje se suočavaju sa višestrukim i složenim problemima, i čije postojanje uzrokuje rizik od zanemarivanja, zlostavljanja i izmeštanja dece. Tokom 2018. i 2019. godine, udruženje NORE je pružalo uslugu Porodični saradnik na teritoriji Opštine Bačka Topola. Tokom 2018. godine, uočena je izražena potreba za dodatnom podrškom deci u savladavanju školskog gradiva, i to kroz poseban program aktivnosti unutar usluge. Dve su osnovne grupe činilaca koje su dovele do potrebe za novom pozicijom, a tiču se karakteristika roditelja i karakteristika mreže podrške na lokalnu. Prvu grupu su činile dve podgrupe činilaca – nekompetentnost roditelja, kao posledica: sniženog intelektualnog funkcionisanja, nepismenosti ili nedovoljnog fonda znanja; i preopterećenost porodičnog sistema, kao posledica: roditeljskih obaveza obezbeđivanja egzistencije, broja dece/roditelja (jednoroditeljske porodice, odnosno porodice sa većim brojem dece) ili bolesti. Druga osnovna grupa činilaca se tiče karakteristika mreže podrške lokalne zajednice i to – nedovoljno razvijene mreže usluga socijalne zaštite, neadekvatnosti školskih programa dodatne podrške i nekorišćenje školskih resursa usled teritorijalne udaljenosti. Zbog svega navedenog, pružalac je 2019. godine definisao i u praksu implementirao posebnu poziciju – stručni saradnik u usluzi, čije se aktivnosti odnose na individualnu i grupnu podršku deci u savladavanju gradiva. Rad predstavlja osvrt na formiranje te pozicije kroz definisanje vrsta poslova, načina i dinamike rada u praksi i internim pravilnicima, kao i analizu postignuća na pojedinačnim primerima.

Ključne reči: porodični saradnik, stručni saradnik, pomoć u učenju.

SESIJA 6

**SOCIJALNE POLITIKE I SOCIJALNI RAD – KA PARADIGMI
OSNAŽIVANJA I SOLIDARNOSTI**

Moderatorica: Prof. dr Natalija Perišić

1. **Solidarnost u društvenom sistemu nejednakosti i nepravde**
Vesna Trbović
2. **Suicid i pandemija: između straha, porodičnog nasilja i usamljenosti**
Dragana Stöckel
3. **Socijalni radnici i koncept ličnog oporavka u mentalnom zdravlju**
Emina Borjanić Bolić i Uroš Rajaković
4. **Potrebe i mogućnosti unapređenja programa novčane socijalne pomoći u Srbiji**
Natalija Perišić i Suzana Mihajlović Babić
5. **Zlostavljanje učenika i uloga socijalnog radnika u školi**
Svjetlana Ninković

SOLIDARNOST U DRUŠTVENOM SISTEMU NEJEDNAKOSTI I NEPRAVDE

Solidarnost znači svest o zajedničkoj odgovornosti za društvo u celini i zajednicu koja prevazilazi interes pojedinca, posvećena je interesu celine, ostvarujući svoju svrhu na vrednostima jednakosti i pravde.

Solidarnost se odnosi na ekonomska i socijalna prava: prava na socijalnu sigurnost, odgovarajuću naknadu za rad, standard života, zdravlja i dostupnost obrazovanja, koji su sastavni deo sistema ljudskih prava. Ako čovek nije u centru ekonomskih i socijalnih politika onda država ne radi u korist većine građana i razvoj celine društva nije moguć dok deo celine – građani, žive ispod linije siromaštva. Republika Srbija nažalost nema socijalnu politiku, već socijalna pitanja. Od države koja je težila vrednostima socijalne pravde, stigli smo do države koja pojedinca smatra odgovornim za sopstveno blagostanje i ulogu države vidi u podsticanju pojedinca na aktivno učešće na tržištu rada, a da prethodno nije otklonila strukturne barijere da pojedinac može da učestvuje na tržištu rada. Odgovornost za uklanjanje prepreka koje su sistemske i strukturne, kako bi omogućila osetljivim grupama građana da ostvare svoja prava i uključe se aktivno u život zajednice, država ne želi da preuzme. Socijalno izolovanim, osiromašenim građanima socijalni radnici mogu pružiti podršku zastupanjem njihovih prava i interesa pred državnim organima, lokalnim samoupravama i zagovaranjem javnih politika koje polaze od jednakosti ljudi koji imaju pravo da ostvare osnovne životne potrebe. Kojim vrednostima su oblikovani stavovi donosioca odluka, a koje vrednosti imaju građani?

Ključne reči: sistem vrednosti, strukturne prepreke, razvoj.

SUICID I PANDEMIJA: IZMEĐU STRAHA, PORODIČNOG NASILJA I USAMLJENOSTI

Zdravstvena kriza, izazvana globalnim širenjem virusa korona, ima brojne negativne implikacije na sve društvene sfere i stavlja brojne sisteme, ali i pojedince, pred višestruke izazove. Restriktivne mere koje su vlade zemalja donosile od početka pandemije sa ciljem sprečavanja (nekontrolisanog) širenja virusa imaju negativne efekte ne samo na globalnu ekonomiju, već i na mentalno zdravlje celokupne populacije, a ne samo pojedinaca koji su u povećanom riziku. Nesigurnost zaposlenja, gubitak posla, konstantno prisustvo osećanja straha za sopstveno, ali i zdravlje bliskih ljudi, depresija i usamljenost su samo neki od faktora rizika koji su u pozitivnoj korelaciji sa stopom samoubistava. Stoga je opšti cilj ovog rada analiza uticaja pandemije na stope samoubistava u Srbiji kroz prizmu ekonomske nesigurnosti i mentalnih poremećaja kao faktora rizika za suicid. Poređenjem stopa samoubistava u godinama koje su prethodile pandemiji sa statističkim podacima za 2020. i tekuću godinu, rad će pokušati da utvrdi da li su restriktivne mere, kao što su zabrana i/ili ograničenje kretanja i kontakata, socijalna izolacija i distanca, a koje su implementirane sa ciljem zaštite zdravlja i rasterećenja zdravstvenog sistema, imale uticaja na mentalno zdravlje populacije i ukoliko jesu, na koji način i u kom intenzitetu, kao i šta možemo da očekujemo u predstojećem periodu.

Ključne reči: samoubistvo, pandemija, mentalno zdravlje, faktori rizika, restriktivne mere.

Emina Borjanić Bolić
Visoka škola socijalnog rada u Beogradu
Uroš Rajaković
Centar za edukaciju i razvoj ličnosti "Krugovi"

SOCIJALNI RADNICI I KONCEPT LIČNOG OPORAVKA U MENTALNOM ZDRAVLJU

Mentalno zdravlje je veoma kompleksna tema i aspekti mentalnih poremećaja nisu isključivo medicinski ili medicinsko-psihološki. Koncept ličnog oporavka u mentalnom zdravlju ne predstavlja ozdravljenje, već unapređenje zdravlja i dobrobiti pojedinca, sa ciljem da pojedinac sam usmerava i aktivnije kontroliše svoj život i donosi odluke, kako bi ostvario što bolji kvalitet života i svoj puni potencijal u skladu sa teškoćama koje ima. Život pojedinaca koji pate od teškoća u mentalnom zdravlju kontinuirano je obeležen siromaštvom, usamljenošću, diskriminacijom, stigmatizacijom, održavanjem prijateljstva i radnog mesta, kao i teškoćama za pronalaženje adekvatnih stambenih uslova. Pored ličnog oporavka, za koncept zaštite mentalnog zdravlja u zajednici vezuje se i koncept građanstva, koji u kontekstu mentalnog zdravlja predstavlja ista prava i socijalnu pravdu, zaštićenost od socijalnog isključivanja i diskriminacije.

U ovom radu želimo da predstavimo model ličnog oporavka i njegovu povezanost sa socijalnim radom. Socijalni rad je profesija koja je usklađena sa principima oporavka i stoga je idealna da pruži participativno i lično usmereno liderstvo u donošenju pristupa orijentisanog na oporavak i povećanju usluga u zajednici.

Ključne reči: lični oporavak, socijalni rad, mentalno zdravlje.

Natalija Perišić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Suzana Mihajlović Babić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

POTREBE I MOGUĆNOSTI UNAPREĐENJA PROGRAMA NOVČANE SOCIJALNE POMOĆI U SRBIJI

Uprkos intenzivnim reformama socijalne zaštite, program socijalne pomoći ostvaruje ograničene efekte u pravcu socijalnog uključivanja korisnika. Cilj istraživanja jeste da se, uzimajući u obzir perspektivu korisnika i pružalaca usluga, steknu dublji uvidi u percepcije životnih situacija i perspektiva u kontekstu života u siromaštvu, kao i prepreke i teškoće u administriranju prava na socijalnu pomoć. Istraživanje je sprovedeno u periodu od marta do avgusta 2020. godine, najpre upućivanjem upitnika u tri Odeljenja Gradskog centra za socijalni rad – Zvezdara, Vračar i Novi Beograd za 300 korisnika socijalne pomoći, sa ciljem dobijanja podataka o karakteristikama korisnika i njihovih domaćinstava. Drugi deo istraživanja podrazumevao je prikupljanje podataka o izazovima pokrivenosti, adekvatnosti i efektivnosti programa socijalne pomoći u Srbiji, putem tri fokusirane grupne diskusije sa stručnim radnicima zaposlenim u službama za materijalna davanja, korisnicima socijalne pomoći i građanima koji nisu ostvarili pravo na socijalnu pomoć. Rezultati kvantitativnog dela istraživanja ukazuju na višegodišnje socijalno isključivanje siromašnih u nacionalnom kontekstu, kao i nisku aktivnost i segmentiranost pružanja podrške od strane javnog sektora. Učesnici fokus grupa su ocenili da dizajn programa i način administriranja značajno umanjuju mogućnosti za socijalno uključivanje i da postoji obeshrabrenost korisnika i praktičara za promenu. Ovi izazovi zahtevaju izmenu pristupa politike i prakse u borbi protiv siromaštva i socijalnog isključivanja u Srbiji, reformu programa socijalne pomoći i sistema podrške koju obezbeđuje javni sektor.

Ključne reči: socijalna pomoć, korisnici, efekti, reforme.

ZLOSTAVLJANJE UČENIKA I ULOGA SOCIJALNOG RADNIKA U ŠKOLI

U radu su navedena teorijska shvatanja relevantna za problem koji se istražuje, tačnije, teorijska shvatanja zlostavljanja dece uopšte i u školi, sa posebnim osvrtom na zlostavljanje učenika i ulogu socijalnog radnika u školi. Kada je reč o zlostavljanju dece u školi, što je u fokusu ovog istraživanja, možemo izdiferencirati: međuvršnjačko zlostavljanje i zlostavljanje učenika od strane odraslih. U tom cilju sagledali smo stavove i mišljenja učenika, roditelja i nastavnika o različitim oblicima psihološkog, fizičkog i seksualnog zlostavljanja učenika. Takođe, nastojali smo saznati reakcije odraslih na navedene pojave kao i poverenje nastavnika i roditelja u odeljenske starešine i stručnu službu škole, kvalitet odnosa nastavnik-učenik kao i zadovoljstvo učenika i roditelja školom.

Cilj istraživanja je empirijsko neeksperimentalno ispitivanje mišljenja, stavova i procena učenika, nastavnika i roditelja o prisutnosti različitih oblika zlostavljanja učenika osnovnih i srednjih škola. Ispitivanjem su obuhvaćeni: učenici sedmih i osmih razreda u osnovnim i drugog i trećeg razreda u srednjim školama (1881 ispitanik); roditelji ispitivanih učenika (1712 ispitanika); celokupno nastavno osoblje u školama (1355 ispitanika). Za potrebe ovog istraživanja, odnosno za dokazivanje posebnih hipoteza, korišćene se skale procene Likertovog tipa. Rezultati do kojih smo došli govore u prilog tvrdnje da postoje značajni indikatori o prisutnosti različitih oblika zlostavljanja učenika.

Deo prikazanih rezultata našeg istraživanja upućuje na zaključak da stručna služba škole ima ogroman doprinos u vaspitno-obrazovnom procesu. Nažalost, mali broj socijalnih radnika je zaposlen u osnovnim i srednjim školama u Republici Srpskoj. U narednom periodu potrebno je aktivnije raditi na promovisanju i unapređenju socijalnog rada u školi.

Ključne reči: zlostavljanje učenika, škola, socijalni radnik.

1. **Mapiranje zakonom definisanih usluga socijalne zaštite u Republici Srbiji za žene i decu žrtve nasilja u porodici i njihovo razmatranje u kontekstu odgovora na kriznu situaciju izazvanu korona virusom**
Vedrana Lacmanović i Anja Zečević
2. **Kontakti dece sa roditeljima lišenim slobode – izazovi tokom pandemije COVID-19**
Bojana Pucarević i Ljiljana Skrobić
3. **Od danas do sutra: radni uslovi neformalnih sakupljača sekundarnih sirovina u uslovima COVID-19 krize**
Jelena Birmančević i Danijela Pavlović
4. **Uticaj korona virusa na mentalno stanje starijih osoba**
Daliborka Komlenić i Nenad Ivanišević
5. **Podrška civilnog sektora ranjivim društvenim grupama tokom pandemije COVID-19**
Suzana Mihajlović Babić i Danijela Pavlović

Vedrana Lacmanović
Autonomni ženski centar, Beograd
Anja Zečević
Autonomni ženski centar, Beograd

MAPIRANJE ZAKONOM DEFINISANIH USLUGA SOCIJALNE ZAŠTITE U REPUBLICI SRBIJI ZA ŽENE I DECU ŽRTVE NASILJA U PORODICI I NJIHOVO RAZMATRANJE U KONTEKSTU ODGOVORA NA KRIZNU SITUACIJU IZAZVANU KORONA VIRUSOM¹

Predmet rada je analiza dostupnosti usluga socijalne zaštite u Republici Srbiji za žene i decu žrtve nasilja u porodici, posebno one iz višestruko marginalizovanih grupa. Cilj je bio da se ustanovi da li su uspostavljene usluge socijalne zaštite koje odgovaraju potrebama korisnica i međunarodnim standardima u oblasti opšte i specijalizovane podrške za žene sa iskustvom nasilja, usluge namenjene opštoj populaciji koje bi žrtve nasilja mogle koristiti, kao i razmatranje mogućnosti uvođenja novih ili prilagođavanja postojećih usluga u kontekstu odgovora na kriznu situaciju izazvanu korona virusom. Istraživački postupak obuhvatio je: pregled dosadašnjih istraživanja o uslugama socijalne zaštite; pregled usluga definisanih na osnovu zakonske regulative i odluka o pravima i uslugama iz socijalne zaštite za svaku jedinicu lokalne samouprave; poređenje sa (međunarodnim) standardima; te analizu prilagođavanja postojećih usluga u kontekstu odgovora na krizu izazvanu korona virusom. Ograničenja izabranog postupka bila su: nepostojanje jedinstvene klasifikacije usluga (na nacionalnom nivou), te razlika u njihovom definisanju i kategorizacijama (na lokalnom nivou); kao i (ne)dostupnost dokumenata i informacija za pojedine jedinice lokalnih samouprava. Rezultati pokazuju da su usluge socijalne zaštite specifično usmerene na žene i decu žrtve nasilja u porodici, posebno iz višestruko marginalizovanih grupa, malobrojne, kao i da te žrtve nisu prepoznate kao posebna korisnička grupa. U pogledu mogućnosti prilagođavanja usluga, ključna zapažanja odnose se na neophodnost podizanja tehničkih resursa i znanja pružalaca, fokus na usluge urgentne zaštite žrtava nasilja u porodici, te obezbeđenje dodatne i ciljane materijalne podrške za egzistencijalno ugrožene žene i decu u periodu krize.

Ključne reči: usluge socijalne zaštite, nasilje u porodici, marginalizovane grupe, žene i deca žrtve nasilja, odgovor na krizu.

¹ Ovaj rad je nastao u okviru regionalnog projekta „Institutionalizing quality rehabilitation and integration services for violence survivors” (2019-2021), koji finansira Austrian Development Agency (ADA).

Bojana Pucarevć
Univerzitet u Nišu – Filozofski fakultet
Ljiljana Skrobić
Univerzitet u Nišu – Filozofski fakultet

KONTAKTI DECE SA RODITELJIMA LIŠENIM SLOBODE – IZAZOVI TOKOM PANDEMIJE COVID-19

Odsluženje zatvorske kazne predstavlja izazovan period, kako za onog koji služi kaznu, tako i za članove njegove porodice, a naročito decu. Brojna istraživanja pokazuju da su ova deca izložena višestrukim rizicima, a jedan od rizika jeste prekid kontakata, a samim tim i odnosa deteta sa roditeljem koji je na odsluženju zatvorske kazne. Neki od razloga za to mogu biti finansijske ili organizacione prirode, nerazrešen odnos ili ljutnja deteta prema roditelju. Takođe, politike posete zatvorima nisu prilagođene ovoj vrsti kontakata i ne odražavaju potrebe dece. Potrebe ove dece često ostaju nevidljive i neprepoznate i van nadležnosti krivičnogpravnog, ali i sistema dečije zaštite.

Napred navedeni izazovi su postali kompleksniji tokom pandemije COVID-19, koja je aktuelna više od godinu dana. U Srbiji je ovaj period obeležilo, između ostalog, i uvođenje vanrednog stanja. Kao reakcija na zdravstvene rizike, zatvori su preduzeli mere koje su podrazumevale obustavljanje poseta, a potom realizovanje poseta uz strogo pridržavanje epidemioloških mera koje podrazumevaju i fizičku distancu. Sve ovo se reflektovalo na kontakte dece sa roditeljima lišenim slobode.

Predmet rada je predstavljanje načina prevazilaženja izazova u održavanju ovih kontakata tokom pandemije COVID-19 u zatvorima u Srbiji. Rad ima za cilj da ukaže na značaj očuvanja porodičnih veza, sa naglaskom na potrebe i prava dece u periodu krize.

Ključne reči: kontakti, roditelji lišeni slobode, deca, pandemija COVID-19.

Jelena Birmančević
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Danijela Pavlović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

OD DANAS DO SUTRA: RADNI USLOVI NEFORMALNIH SAKUPLJAČA SEKUNDARNIH SIROVINA U USLOVIMA COVID-19 KRIZE

Neformalni sakupljači sekundarnih sirovina žive i rade u veoma lošim uslovima, a u kontekstu izmenjenom COVID-19 krizom javile su se nove teškoće koje su dodatno ugrozile njihov položaj. Više nego ranije, potrebno je pokazati solidarnost prema ovoj društveno ranjivoj grupi koja doprinosi celokupnom društvu.

Osnovna istraživačka namera ovog rada je da na konzistentan način prikaže novi kontekst u kojem rade neformalni sakupljači, odnosno da identifikuje nove teškoće sa kojima se oni suočavaju. Metodološki pristup obuhvata analizu sadržaja statističkih i legislativnih dokumenata, kao i intervju sa 15 neformalnih sakupljača na teritoriji Grada Šabac. Rezultati istraživanja ukazuju na nepovoljan uticaj COVID-19 krize na kontekst rada neformalnih sakupljača, koji se ogleda u: ograničenju radnog vremena; onemogućavanju rada na deponijama i ulicama (zbog karantina, policijskog časa ili strože kontrole zabranjenih aktivnosti vezanih za neformalno sakupljanje); ograničenju saradnje sa domaćinstvima koja ne žele da budu u kontaktu sa neformalnim sakupljačima zbog straha od virusa; povećanom riziku ugrožavanja zdravlja. Novi kontekst rada je uzrokovao brojne teškoće, poput smanjenja zarade, povećanja konkurencije na ograničenim mestima rada i narušavanja zdravlja.

Podrška neformalnim sakupljačima od strane javnog sektora u otežanim uslovima nije dovoljna, a kontinuirana podrška u naturi obezbeđena je uglavnom kroz civilni sektor. Izazovi sa kojima se susreću neformalni sakupljači zahtevaju izmenu pristupa politike i prakse, kao i podsticanje društvene solidarnosti.

Ključne reči: neformalni sakupljači sekundarnih sirovina, sakupljanje otpada, Romi, COVID-19, solidarnost.

Daliborka Komlenić
Gerontološki centar Subotica
Nenad Ivanišević
Gerontološki centar Subotica

UTICAJ KORONA VIRUSA NA MENTALNO STANJE STARIJIH OSOBA

S obzirom da korona virus najteže pogađa najstariju populaciju po pitanju ozdravljenja, odnosno da je najviše smrtnih ishoda zabeleženo u okviru najstarije populacije, razvija se interesovanje i za njegov uticaj na mentalno zdravlje upravo na ovoj grupi svetskog stanovništva. Kako je tema postala planetarno značajna, analizirali smo podatke koji su dobijeni putem različitih istraživanja kako bismo mogli da ih iskoristimo na praktičnom planu u okviru institucionalizovanih objekata namenjenih za smeštaj starijih osoba, a upravo za dobrobit korisnika usluga koji se nalaze na trajnom smeštaju.

Predmetna istraživanja su se bavila mentalnim stanjem starijih osoba, a govore u prilog tome da osobe treće životne dobi bivaju depresivnije, anksioznije, čak u pojedinim slučajevima uspevaju da razviju i psihotične simptome, usled uticaja obavezne socijalne izolacije i socijalne distance, dezinformacija ili nedostatka informacija, a naročito izostanka porodične povezanosti.

Kada je reč o trajnom kolektivnom smeštaju starijih osoba, pružanje adekvatne psiho-socijalne podrške i promptno reagovanje stručnih radnika uz prilagođene radno-okupacione aktivnosti, kao i filtriranje informacija koje se dobijaju putem medija, te razjašnjavanje istih, kako korisnika usluga tako i zaposlenih u ustanovi, mogu pozitivno da utiču na smanjenje negativnog uticaja na mentalno stanje starijih osoba.

Ključne reči: korona virus, starije osobe, mentalno stanje.

Suzana Mihajlović Babić
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka
Danijela Pavlović
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

PODRŠKA CIVILNOG SEKTORA RANJIVIM DRUŠTVENIM GRUPAMA TOKOM PANDEMIJE COVID-19 U SRBIJI

U poslednje dve decenije zabeležen je značajan porast broja organizacija civilnog društva u Srbiji, koje su proširile obezbeđivanje socijalne sigurnosti izvan domena angažovanja državnih aktera, obezbeđujući komplementarne, dopunske ili zamenjujuće usluge i aktivnosti podrške ranjivim grupama, naročito u periodima kriza. Poslednja društveno-ekonomska kriza, izazvana pandemijom COVID-19, doprinela je pojačanoj ranjivosti stanovništva i postavila izazove za sprovođenje trenutnih mreža društvene podrške i solidarnosti.

Cilj istraživanja je sticanje znanja o promenama u obezbeđivanju podrške ranjivim društvenim grupama od strane civilnog sektora, odnosno mapiranje izazova u sprovođenju aktivnosti podrške i međusektorske saradnje u Republici Srbiji. Primenjena metodologija sadržala je dva aspekta – desk istraživanje funkcionisanja civilnog sektora tokom pandemije COVID-19 i empirijsko istraživanje u cilju sagledavanja iskustava organizacija civilnog društva na podršci ranjivim grupama u uslovima pandemije. Na posebno konstruisani anketni upitnik je odgovorilo dvadeset organizacija, dok su rezultati istraživanja pokazali da je većina nastavila da pruža redovne i uvela nove aktivnosti podrške ranjivim grupama kao direktan odgovor na krizu, dok su im se ranjive grupe najčešće obraćale za dodatnu psihosocijalnu podršku, podršku u ostvarivanju socijalnih prava i podršku u naturi radi prevazilaženja krize. Civilni sektor je intenzivno saradivao sa drugim akterima na pružanju podrške, dok je najfrekventnija saradnja ostvarena sa drugim organizacijama civilnog društva, čija je podrška ranjivim grupama ocenjena kao najprimerenija, dok je podrška državnih institucija ocenjena najlošije.

Nalazi istraživanja navode na zaključak da je civilni sektor prepoznat kao značajna mreža socijalne sigurnosti u vremenima krize, čiji se programi podrške ranjivim grupama prilagođavaju izazovima ograničenih resursa i nedostatka međusektorske saradnje.

Ključne reči: civilni sektor, ranjive društvene grupe, pandemija, izazovi.

SESIJA 8

**STARI KAO VULNERABILNA DRUŠTVENA GRUPA U
PROCESIMA DRUŠTVENIH TRANSFORMACIJA**

Moderatorica: Asist. dr Ivana Jakšić

1. **Socijalna podrška kroz percepciju starijih osoba u Bosni i Hercegovini**
Nusreta Salić, Erna Lučić i Samila Ramić
2. **Sistemske pristup u radu sa starijim osobama**
Miloš Kostić
3. **Odgovor sistema na kriznu situaciju – organizacija rada u domovima za smeštaj odraslih i starijih u Srbiji za vreme vanrednog stanja izazvanog pandemijom COVID-19**
Milica Glišić i Violeta Marković
4. **Ustanova „Prihvatište za odrasla i stara lica“ u doba korone – odgovor na izazove**
Olga Nikolić
5. **Uticaj medija na pojavu paničnog ponašanja korisnika usluga domskog smeštaja**
Gordana Šarčević i Daliborka Komlenić

Nusreta Salić
Univerzitet u Tuzli – Filozofski fakultet
Erna Lučić
Univerzitet u Tuzli – Filozofski fakultet
Samila Ramić
Univerzitet u Tuzli – Filozofski fakultet

SOCIJALNA PODRŠKA KROZ PERCEPCIJU STARIJIH OSOBA U BOSNI I HERCEGOVINI

Starenje populacije predstavlja jedan od veoma važnih izazova savremenog društva. Polazeći od pretpostavke da je pitanje socijalne podrške starijim osobama jedno od važnijih za ostvarenje boljeg kvaliteta života, rad je imao za cilj da ispita kakvu socijalnu podršku starije osobe trebaju, očekuju i imaju od primarne socijalne mreže, te njenu povezanost sa percepcijom kvaliteta njihovih života. Podaci su prikupljeni metodom ispitivanja – upitnikom, koji je posebno konstruisan za svrhe ovog istraživanja. Istraživanje je sprovedeno na području cele Bosne i Hercegovine obuhvatajući 43 opštine. Populaciju su činile osobe starije od 65 godina, a uzorak 523 ispitanika koje žive u vlastitim domaćinstvima i 58 ispitanika koji su smešteni u institucije socijalne zaštite.

Rezultati su pokazali da starije osobe imaju najveću potrebu za emocionalnom podrškom, te da postoji razlika u pogledu očekivanja, ali i ostvarene socijalne podrške između starijih osoba koje žive u vlastitim domaćinstvima u poređenju sa onima koji žive u institucionalnom smeštaju. Istraživanjem se potvrdio značaj socijalne podrške za bolji kvalitet života starijih osoba u Bosni i Hercegovini.

Rezultati ovog istraživanja bi trebali/mogli poslužiti kao argumenti i smernice u području socijalnog rada sa starijima s ciljem poboljšanja kvaliteta života i razvijanja međugeneracijske solidarnosti.

Ključne reči: starije osobe, percepcija, socijalna podrška, emocionalna podrška, kvalitet života, Bosna i Hercegovina.

SISTEMSKI PRISTUP U RADU SA STARIJIM OSOBAMA

Teret odgovornosti za brigu o starijim osobama ne dolazi samo od individualnih vrednosti osoba koje brinu o starima, već pre svega od stava društva prema ovoj populaciji. Da bi se u jednom društvu izgradio pozitivan i afirmativan stav prema određenoj populaciji, neophodan je i adekvatan sistemski pristup u radu u svim oblastima koje se na bilo koji način bave pitanjima i problemima starih osoba.

Ti problemi i teškoće sa kojima se starije osobe, njihove porodice, kao i druge osobe koje im pomažu u svakodnevnom funkcionisanju, suočavaju, su verovatno najvidljiviji i najizraženiji upravo u vreme pandemije korona virusom.

Sistemski pristup u radu sa starima podrazumeva razumevanje opšteg životnog konteksa starijih osoba, razumevanje njihovih individualnih i porodičnih karakteristika, analiziranje sopstvenih uverenja u vezi starosti, odnosno kako svi mi koji radimo sa starima odgovaramo na ključna pitanja „starosti“ a to su pre svega pitanje smisla života i pitanje straha od smrti.

Kroz ovaj rad prikazujem šta bi jedan takav pristup danas u socijalnoj zaštiti trebalo da obuhvati, koja su to pitanja koja u vezi sa tim možemo još da postavimo i kako da na taj način više budemo od koristi starijim osobama i svima onima koji brinu o njima.

Ključne reči: starije osobe, sistemski pristup, socijalna zaštita.

Milica Glišić
Centar za razvoj usluga u zajednici FIDES
Violeta Marković
Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

ODGOVOR SISTEMA NA KRIZNU SITUACIJU – ORGANIZACIJA RADA U DOMOVIMA
ZA SMEŠTAJ ODRASLIH I STARIJIH U SRBIJI ZA VREME VANREDNOG STANJA
IZAZVANOG PANDEMIJOM COVID-19

U poslednjih godinu dana došlo je do promena na globalnom planu uzrokovanih pandemijom virusa COVID-19. Domovi za smeštaj odraslih i starijih bili su pogođeni najstrožim merama koje su tokom vanrednog stanja uvedene u cilju prevencije širenja virusa. Kao rezultat sprovođenja najstrožih mera tokom vanrednog stanja (zabrana kretanja starih osoba, ograničeno kretanje radnika, zabrana poseta), socijalni radnici u domovima za stare su se suočavali sa izazovima koji su imali direktne implikacije na organizaciju rada, neposredan rad sa korisnicima i akutni stres izazvan situacijom.

Cilj rada je analiza politika usmerenih na rad domova za smeštaj odraslih i starijih u vreme vanrednog stanja izazvanog pandemijom virusa COVID-19 i potencijalnih izazova sa kojima su se socijalni radnici u domovima za stare suočavali u primeni ove politike.

Za analizu su korišćena dostupna dokumenta (instrukcije i preporuke) nadležnog Ministarstva, kao i relevantna domaća i strana literatura.

Rezultati analize pokazuju da su se socijalni radnici suočavali sa dodatnim nedostatkom ljudskih i materijalnih resursa, smanjenjem kvaliteta rada, što je dovelo do nemogućnosti adekvatnog odgovora na potrebe korisnika.

Ključne reči: stari, kriza, pandemija, COVID-19, sistem socijalne zaštite, socijalni rad.

USTANOVA „PRIHVATIŠTE ZA ODRASLA I STARA LICA“ U DOBA KORONE –
ODGOVOR NA IZAZOVE

Ustanova „Prihvatište za odrasla i stara lica“ u Beogradu je specifična ustanova socijalne zaštite, čija je namena privremeni smeštaj lica koja su materijalno i stambeno neobezbeđena, bez porodične podrške, do pronalaženja adekvatnog oblika smeštaja ili osamostaljivanja za život u otvorenoj zaštiti.

Rad stručnih radnika ustanove bazira se, prvenstveno, na saradnji sa nadležnim Odeljenjima Gradskog centra za socijalni rad u cilju obezbeđenja ličnih dokumenta za korisnike i pripreme dokumentacije za smeštaj korisnika u adekvatnu ustanovu socijalne zaštite i, sa druge strane, u osnaživanju korisnika za prihvatanje životne situacije u kojoj se nalaze.

Korisnike ustanove karakteriše heterogenost po uzrastu, zdravstvenom i psihičkom statusu, higijenskim i drugim navikama, obrazovnom nivou, kulturnom miljeu iz kog dolaze na smeštaj. Takva heterogenost odražava se i na individualni pristup korisniku i od stručnih radnika zahteva timski rad, brzo reagovanje i procenu rizika.

Uvođenje vanrednog stanja izazvano epidemijom zarazne bolesti COVID-19 iziskivalo je novu i drugačiju organizaciju rada ustanove. Privremeno obustavljanje prijema, „zatvorenost“ ustanove, usmerenost na grupni rad sa korisnicima, samoizolacija i novi oblici saradnje sa Gradskim centrom za socijalni rad i Sekretarijatom za socijalnu zaštitu, samo su neke od odlika rada karakteristične za prethodni period.

Ustanova je uspešno odgovorila na sve izazove izazvane aktuelnom epidemiološkom situacijom, delimičnom rekonstrukcijom objekta obezbedila izolacione sobe i ponovo otvorila vrata osobama koje se nalaze u stanju hitne socijalne potrebe. O uspešnosti rada ustanove govori i podatak da, od početka pandemije, u ustanovi nema zabeleženih slučajeva obolelih od korona virusa među korisnicima.

Ključne reči: prihvatilište, epidemija, izolacija, grupni rad.

Gordana Šarčević
Gerontološki centar Subotica
Daliborka Komlenić
Gerontološki centar Subotica

UTICAJ MEDIJA NA POJAVU PANIČNOG PONAŠANJA KORISNIKA USLUGA DOMSKOG SMEŠTAJA

Tema COVID-19 je od prve polovine 2020. godine dobila na svetskom značaju. Tehnološki napredak je omogućio dostupnost informacija iz različitih izvora informisanja i u ovom slučaju, dostupnost informacija se javila kao „uzurpator“, kao prisvajatelj prava na istinu.

Medijski jezici najčešće nisu prilagođeni sposobnosti razumevanja široke populacije, što dovodi do stanja zbunjenosti i razvijanja paničnog ponašanja, naročito kod osoba treće životne dobi i osoba na trajnom domskom smeštaju.

Pomenuta konfuzija različitih informacija i zastrašivanja, pospešuje potrebu za socijalnom distancom, te samim tim korisnici usluga domskog smeštaja postaju još ranjivija kategorija stanovništva. Navedeno implicira da je neophodno posvetiti se adekvatnom i doziranom informisanju. Osobe predozirane informacijama koje prate dostupne podatke bez selekcije relevantnih informacija, lako reprodukuju paranoično ponašanje.

Na osnovu navedenog, opravdava se potreba rane detekcije mentalnih smetnji i planiranje intervencija radi sprečavanja neželjenih efekata.

Procesuiranje medijskog sadržaja od strane zaposlenih po pitanju uticaja COVID-19 udruženo sa pojačanom psiho-socijalnom podrškom doprinosi preveniranju paničnog ponašanja starijih osoba.

Svakodnevno informisanje osoblja od strane rukovodioca posredno utiče i na psihički status korisnika usluga domskog smeštaja. U krajnjoj liniji, svi dolaze u međusobne kontakte, pa je važno svaku vrstu „iskačućeg“ ponašanja, kao što je panično, sanirati u nastajanju (Komlenić, 2020).

Kako panika ima tendenciju rapidnog širenja u društvu, trebalo bi da bude pod strogim nadzorom i blagovremenom regulacijom od strane stručnog tima. Na taj način svest o pandemiji ima manje prostora da ostavi neželjene posledice koje bi mogle da poljuljaju psihičku stabilnost korisnika usluga izazivajući panično ponašanje.

Ključne reči: mediji, panika, COVID-19, starije osobe, domski smeštaj.

Uređivanje ove monografije finansirano je uz podršku Ministarstva za prosvetu, nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

304(497.11)(048)(0.034.2)
616.98:578.834]:3(497.11)(048)(0.034.2)
364-78(048)(0.034.2)
364(048)(0.034.2)

СУСРЕТИ социјалних радника (41 ; 2021)

Solidarnost u svetu koji se menja: perspektive i izazovi za socijalni rad i socijalnu politiku [Elektronski izvor] : zbornik sažetaka sa naučno-stručne konferencije sa međunarodnim učešćem / 41. Susreti socijalnih radnika ; [glavni i odgovorni urednik Dragan R. Simić]. - Beograd : Fakultet političkih nauka Univerziteta, 2021 (Beograd : Fakultet političkih nauka). - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Prema predgovoru konferencija se održava 2021. godine. - Tiraž 40

ISBN 978-86-6425-085-6

а) Социјални рад -- Апстракти б) Социјална заштита -- Апстракти в) Корона вирус -- Друштвени аспект -- Апстракти г) Србија -- Социјална политика -- Апстракти

COBISS.SR-ID 39968777

